

Rahvosc osavõtte
Küsimus kohtumõistmises
Kriminaalprotsessi arengus
20 sajandil.

Auhinnatöö.
3.-mas auhinna.

Ainson Hans-Karl

rahva osavõtu all kriminaal-kohtu tegevusest mõistame paremate kodanikkude rakendamist sellele alale, kes siis kohtuniku kohuseid täidavad mitte teenistuse kohustusena, ent kui oma poliitilist õigust ja riiklist kohustust. Samuti arvab eeltähendatud lugupeetud teadlane, et vahe elukutselise- ja rahvakohtuniku vahel seisab ei mitte selles, et esimene on haritud ja teine mitte - haritud isikuid ja isegi tähelepanu väärilisi juriste võimeleida ka rahvakohtunikkude keskel, sest teadmised pole mitte takistuseks rahvakohtunikuks saamiseks, kuid on isegi selle soovitavaks omaduseks. Samuti ei võivad kuigi suureks ise-loomustavaks rahvakohtuniku tunnuseks olla tasusaamine oma kohtuniku tegevuse eest; on olnud alalisi kohtunikke, kes oma kohut täitsid tasuta, nagu pöördult - on ka rahva kohtunikke, kes riigilt tasu saavad oma töö eest: sarnased olid näit. "jurati" Roomas ja ^{ks} praegusel ajal tasub mõnel maal riik vannutatud meeste söidu, kui ka elamise kulud, nende ainelise puudulikkuse korral (Saksamaal). Ei ole põhjust

ka professionaal kohtuniku kui ametniku peale
 vaadata ning vastandina rahvakohtuniku, kui
 seltskonna tegelast kujutada, sest esiteks ei
 ole kohtu alal üldse auastmeid, teiseks kohtu-
 ametnikkude teenistus kaalub teiste ametnikkude
 teenistusest siin maksva vahetamatuse põhimõtte
 järgi, kolmandaks võib ju ametnikke leida
 ka rahvakohtunikkude seas ja neljandaks on
 nii elukutselised, kui ka rahvakohtunikud üht-
 liiki tegelased, s.o. - õiguse mõistmise tegela-
 sed. Õiged nende erinevuse tunnused peituvad
 osalt suhtes nende kohtulise tegevuse ja ala-
 lise elu vahel, kui ka osalt organite erinevu-
 ses, kes neid mõlemaid määravad. Alaliste
 kohtunikkude osavõtt kohtust on nende normaal-
 tööala - profession, kuna rahvakohtunikule
 alanosutub ajutiseks - möödaminevaks, mis
 ei kõrvalda nende igapäevasest ametist.
 Professionaal kohtunikud määratakse riigi
 organite poolt, kuna rahvakohtunikud tulevad
 oma kohustetäitmisele seaduse põhjal või
 valitatakse oma valitsuste poolt.

Võib olla ka sega asendus viis kombineeritud
 eeltoodud põhimõtetest (Vene rahvakohtunik).

Professor Pustoroslev¹⁾ aga defineerib
kohtuniku, kui isikut, kes alaliselt,
tähtajata või tähtajaliselt, kuid mitte vähem,
kui ühe aastalises riigi teenistuses asub, kas
ametivõimude poolt määratuna, või seltskonna
poolt valituna, kuid sarnasena, mis teostab
kohtuniku funktsioone professionaalse -
ametina. Rahva kohtunikkudeks aga nimetatavat
sarnaseid isikuid, keda riik ajutiselt kutsub
kohtuniku teenistusekohuseid täitma abiks
kohtunikkudele.
Minule isiklikult näib, et esimene defi-
nitsioon siiski kohasem ja üldisem paistab,
teine aga teine rahvakohtuniku tahab näha ainult,
professionaal kohtuniku abi, millega aga
kohtuniku päri olla ei saa, sest meie teame, et veel kahe-
kümnendal sajandil on olnud sarnaseid rahva-
kohtunikke, kes pole olnud alalise kohtuniku
tegelikult kohuseline, vaid oma kohuseid täitsid iseseisvalt,
nagu seda olid näit. meie vallakohtu kohtu-
nikud venevalitsuse ajal, samuti ka rügemendi
kohtu kohtunikud.

1) Pr. P. Pustoroslev - Russkoe Ugolovnoe Sudebnoe Pravo

Nii võib jääda selle juure, et rahvakohtunik on see: 1) keda valitakse teatavas, seaduses ettenähtud korras, ning 2) valituna, kohtuniku kohuseid täidab kõrvalametina - mitte alalise elu ülespidamist andva ametina.

Sellest seisukohast võtamegi edaspidi vaatluse alla need vormid, mis 20 sajandil on tahtnud esineda rahvakohtuna ja kuidas selle instutuudi arenemine meie aastasajal on liikunud, kui ka tema praegust seisukorda.

Kriminaal kohtu protsessi algloos tuntakse rahva osavõttu sellest kohtumõistmisest mitmesugustes vormides, missuguseid, prof. Poinitsky järele võiks liigitada järgmistesse tüüpidesse:

- 1) terve rahva kohus;
- 2) kohtumehed, või vana germaani õiguse schöffened (rachimburgid, scabinid, echevénid, schöffened);
- 3) seisuslised kohtud;
- 4) vannutatud meeste kohtud;
- 5) kõrvalistujate kohtud või uue saksa õiguse schöffened.

Esimene tüüp - terve rahva kohus, kus kohtumõistmist teostas terve vaba kodanikkude üldkogu, teostades seda õigust, kui oma poliitilist õigust,

nagu see oli temal seaduseandluse alal. Seda tüüpi rahvakohut praegusel ajal enam ei tulette, ning ta on valgunud ära mälestuste valdas. Sama lugu on ka teiste tüüpi rahva kohtugavana germaani õiguse schöffente kohtuga. Siin oli õiguse pärast kohtumöistjävürst, või selle poolt nimetatud tema asemik. Et aga nendele härradele võõrad olid tolle aegsed kirjutamata rahva kombe õigused, siis pidinad omale kaasa võtma kohtumöistmise ringreiusudele selleks otstarbeks eriliselt nimetatud tähtsamaid ja auväärilisemaid kohalikke kodanikke, kes tundsid rahva kombeid. Need kohtuskaasistujad, või schöffened kaotasid oma tähenduse kirjutatud seaduste maksma hakkamiseg või jälle Rooma õiguse retseptatsiooniga. Praeg nagu juba öeldud, ei tule ka seda liiki rahvakohut enam tegelikult ette, samuti pole ta existeerinud ka 20 sajandil.

Mis puutub seisuslistesse kohtutesse, siis on ka need oma alguse saanud juba vanal klassilisel ajal ning kestavad edasi ka keskajal iseäranis lopsakalt, kuna tol ajal just maksusel oli ettekujutus, et kohut võib teise üle

mõista ainult isik, kes kohtualusega oma seisuse poolest ühevääriline. Muidugi maksis see põhimõtte ainult kõrgema klassi kohta, kuna alama rahva kihid ja orjade ülekohut mõistsid nende isandate valitsejad (prévôt). Samuti kujunes välja ka linna bürgerite suhtes oma erikohus - bürgermeistri või schöffente kohus. Nii oli see teatavate erivariatsioonidega maksimas peaaegu kõikides riikides ja maades ja kestab kohati veel praegugi edasi, kuigi see instituut on kindlasti täielikult väljasuremisele pühendatud seisuste kadumise järel. Nii praegu on näiteks veel Inglismaal maksimas kord, kus lordid ei võta mitte osa üldisest vandekohtutest ja lordi ülekohtumõistmine võib sündida ainult nendele väärliste (peeride) poolt - lordide kojas.

Seisusliste kohtute vastu oleks öelda nii palju, et selle korra juures ei saaks luua üldist ühetaolist kohtute süsteemi. Kuna nende kõikide üle kontrolli teostamine raske, siis on ka ühesuguse kohtu praksise saavutamise mitte heasti mõeldav. Päälegi tegutsevad niisugused seisuslised kohtud tihti oma seisuste huvides, s.o.

nendel puudub ühtlus tegutsemiseks, kui ka erapooletus - mis on just väga nõuetavaks igas moodsa kohtu põhimõtteks. Samuti läheb see seisuline kohus ka nende seisustele enestele raskeks koormatuseks, iseäranis siis, kui see seisus mitte ühetaoliselt ei asu üle maa ning neid pole palju. Nendel põhjustel kaotaski seisuline kohus oma väärtuse ja hakkas kaduma, andes maad kõikseisvuslisele kohtule, millest osavõtavad kõik seisused ühesugustel alustel.

Siiski elas see tüüp viimase ajani ja osalt, nagu juba öeldud, elab ta praegugi veel. Meile iseäranis lähedal seisev selle tüübiline kohus oli omal ajal, kuni Eesti ajani töötav talurahva kohtute süsteem, valla kohtute näol, mis Baltimaadel maksma pandi 9. juuli 1889. aasta seadusega 2-se, 1908. aasta, väljaandena viimase ajani maksev, ja mis 15. juuni 1912 a. kohalikkude kohtute ümberkorraldamise seadusega suuremalt jaolt ülevõeti ka kogu Venemaa valla kohtute süsteemi, selle vahega, et Baltimaade kohtu

võimuta talurahva komissari instituudi asemel
Venemaal maksma pandi kohtu võimuga „Sensky
natschalnik“ ja vallavanem, mis seda süsteemi
ei parandanud, vaid just selle vastu - halvendas.
Et kõigest sellest talurahva seisuse kohtu
süsteemist, mis Venemaal esialgu 10 kubermangus
maksma hakkas 1. jaanuaril 1914 a.
Arusaada, toome siin ära selle algkorral-
duse, mis maksis Baltimaal "Balti kubermangude
valla kohtute seaduse 2-se, 1908a. väljaande
alusel" ja, nagu ülal juba mainitud, mis sai vene
ue", 1912a., vallakohtute korralduse aluseks.
Baltimaade vallakohtute korraldus oli pärit
1889 a. ja rajanes vallakohtute seadusele, mis
koosnes 4 osast. Kolm esimest osa olid 1889a.
kokkuseatud Vene vabameelse 1864 a. üldkohtu
korralduse suure mõju all ja sellepärast loe-
tigi üheks paremaks talurahva kohtute seadu-
seks Venemaal. 4. osa aga "Ajutised reeglid
vallakohtute poolt peale pandavate karistuste
kohta" oli vananenud ja pidi juba ammu Rahu-
kohtu Nuhtluse seaduse alusel uuendatama, kuid
seda kuni viimase ajani ei sündinud.

Belmainitud "Balti kubermangude valla-
kohtu seadus" 1908a. jagunes 3 raamatusse.
I raamat - "Valla ja ülemtalurahva kohtute
korraldus", II - "Tsiviil asjade arutamise
reeglid" ja III - "Asjade arutamise reeglid
üleastumiste kohta". 1889 a. seadustiku
IV osa - vallakohtute poolt pealepandavate
karistuste kohta - ei mahutatud mitte 1908a.
seadustikku, kuid jäi maksma väheste muuda-
tustega kuni viimase ajani.

Nagu juba eelpool tähendatud kuulusid
Baltimaade omavalitsuse süsteemi rahva pool
valitud vallavanemad ja valitsuse poolt nime-
tatud talurahva komissarid, kuid mõlemad need
valitsuse asutused ei omanud mingisugust
kohtulikku võimu, mis kasulikult mõjus valits-
sele, kui ka kohalikule õiguse mõistmisele.

Talurahva kohtutena siin esinesid valla-
ja ülemtalurahva kohtud. Esimene neist vali-
tav kolme liikmeline kollegiaal kohus - esimes-
astmena ning parandava astmena - kollegiaalne
ülemtalurahva kohus.

Valla kohus valiti igas vallas, valla täis-

Liivi kubermangu poolt kinnise hääletamise teel 3 aasta peale, valla täiskogu liikmete hulgast, kes vähemalt 25 a. vanad ja oskasid kohalikku keelt, koosseisus - kolm liiget ja nende kandidaadid, kuna esimees valiti liikmete poolt enestest keskest. Esimees ja kohtunikud kinnitati ametisse rahukogu poolt, kes kontroleeris ainult valimise vormilist külge. Valla kohtunikud tagandati ametist, kui nad kriminaal kohtu poolt mõisteti, või nende vastu tõsteti süüdistus, või eeluurimine alustati süüteos millele võis järgneda türmi karistus, samuti ka maksujõuetuks tunnistamise järele.

Valla kohtule allusid: 1) talupoegade omavahelised nõudmised vallavaras ja lepingute suhtes, mille väärtus mitte üle 100 rubla, 2) kahjutasu nõudmised sama summa peale jne.

Kriminaal süütegudest allusid valla kohtule teod, mis ettenähtud 1860 a. Liivi kubermangu talurahva seaduses §§ 1033-1036, kui mõlemad pooled on valla liikmed ja kui süütegu on toimitud vallakohtu piirkonnas. Valla kohtu otsusel mitte üle 5 rubla trahvi, või 3 päeva.

arast. Üleseearesti määramisega, kui see juures tsiviil
... nõudmine ei ulatanud üle 15 rubla, olid lõpu-
... liikud ja nende peale võis kaebtust tõsta ain-
... kassatsiooni korras "Ülemtalurahva kohtus.

Teiste otsuste peale oli lubatud ka apelat-
... siooni kaebtused samasse "Ülemtalurahva koh-
... tusse, ning sel juhtumisel võis kassatsiooni
... korras kaebada juba rahukogusse.

Ülemtalurahva kohtu jaoskonda juba kuu-
kohus.

... lusid mitu valla kohtu jaoskonda, nii et
... ühes maakonnas tegutsesid harilikult mitu
... Ülemtalurahva kohtu.

"Ülemtalurahva kohtu esimees nimetati
... kohtuministri poolt kandidaatide hulgast,
... kes vastasid rahukohtunikuks määramise tin-
... gimustele ja pääle selle valdasid vene,
... kui ka kohalikku rahva keelt.

"Ülemtalurahva kohtu liikmeteks olid
... valla kohtute esimehed samast "Ü.T.k. jaoskonn-
... ja istusid järjekorras kahe kaupa.

Talurahva kohtute järele valvamine ja
... nende peale valve korras antud kaebtuste
... läbivaatamine oli Baltimaal pandud rahukogu
... peale. Nii olid siinsed talurahva kohtud

administratiiv võimude mõjutamisest täiesti vabad, mis olid siinse talurahva kohtu suureks plussiks, võrreldes Vene talurahva kohtu korraldusega, kuigi palju hiljemas 1912a. väljandis. Siin, Venes olid talurahva kohtud peaaegu täiesti antud administratiiv võimude (semski natschalnik, maakonna mõisnikkude peamees jne.) mõju alla.

Enki vabameelsemad ellused Vene riigis ja hiljemalt Duumas südilt selle eest võtlesid, et kohalikkude kohtute ümberkorraldamise puhul Venemaal see orja aja jäänus, erikohus talupoja seisusele, ära kaoks ja terves riigis hakkaks maksma ühtlane kohus kõikidele kodanikkudele, kuid tagurilisem osa vene parlamendist leidis siiski, et talupoeg Vene riigis ikka veel pole kultuuriliselt nii kaugele jõudnud, et neid võiks teiste kodanikkudega ühe kohtu ette lasta, ning surus selle seisuslise kohtu tüübi tema lõpuliku kaotamise asemel läbi, enki vähe parandatud, siiski peaaegult vanas vormis.

Nii nägime siin enki seisuslises kohtus, siiski rahva kohtuniku põhimõtte õige laialdast

... läbi viimist, tänu sellele, et see seisus
... enesest suurema osa riigi kodanikkudest
... kujutas.

... Praegu on Restis valla kohtu instituut
... kaotatud, kui süü küsimuse otsustaja asutus
... Ajutise Valitsuse määrusega 18.XI.13a.

Teised seisus- Samuti esinevad seisusliste krim. kohtu-
lised kohtud. ... tena veel vaimulikud kohtud oma vaimulikust

a) Vaimulikud k. seisusest kohtunikkudega ja oma karistava,
... kui ka distsiplinaar võimuga. Seda tüüpi
... kohtud, kultuursemates riikides, töötasid
... ainult Vene riigis, kuna teistes seda ei
... olnud. Päälegi võib seda kohtu vist küll
... juba ainult ajalükku kuuluvaks lugeda.

b) Sõjakohtud. ... Pääle ülaltoodute kuulub seisusliste
... kohtude hulka ka veel sõjakohus, mis töötab
... ühel või teisel kujul peaaegu igal maal,
... kellel on olemas oma sõja-vägi ja nende
... sisemine korraldus on jällegi igal maal
... enam või vähem nii ehk teisiti läbiimbnud
... moodsa rahva kohtu põhimõttest. Kuid sellest
... allpool.

Seisuslised esi- Samuti on ka seisuslise kohtu põhimöte
tajad üldkohtus. ... viidud mõnedesse moodsa rahva kohtu alusel

töötavasse kohtusse kus seisuse esitaja ei tööta mitte kui alalise kohtunõistmise otstarbeks valitud, vaid kui teatava seisuslise asutuse-eesotsas töötav alaline teatava seisuse esitaja.

Nii võib sarnase näitena tuua jälle endisel Venemaal, kuni ilmasõjani töötavad kohtuid, kus niisugused ajutised liikmed, seisuslise iseloomuga, seisusliste esitajate nime all (mõisnikkute peamees, linna- pea ja vallavanem) liideti kohtu palati- või iseäralise senati istangu koosseisus, kus arutusel riiklised ja mõned teised, seaduses eriti ära määratud kuritööd. 1906a. seaduse alusel tegutses ka ringkonna kohus seisusliste esitajatega oma ühises kollegiumis, kui arutusel olid kuriteod NS. §§ 296¹, 823 ja 830¹ järele.

ann. meeste

kohus.

Rahva kohtu peavormiks praegusel ajal on/vannutatud meeste kohus, mis on viimase 150 aasta kestel levinenud üle Euroopa ja ka Ameerikas, s. o. pea terves kultuurilmas. Vannutatud meeste kohus on niisugune rahva osavõtu vorm kriminaal kohtu mõistmisest,

kus kõikidest seltskonna kohtudest valitud
 esitajad otsustavad küsimuse süüteo fakti
 kohta ja kohtualuse süü üle selles süüteo,
 jättes elukutseliste kohtunikkude otsustada
 süüteo juriidilise kvalifikatsiooni, samuti
 ka karistuse määramise küsimuse. Tähendab -
 siin on otsustajateks kaks kolleegiumi -
 rahva esitajate kolleegium ja elukutselis-
 test kohtunikkest koosnev kolleegium, kelle-
 dest iga üks otsustab ainult osa üldotsusest
 Vannutatud meeste kohtu ajalugu on lühi-
 dalt järgmine. Ta põlvneb Inglismaalt
 umbes XII sajandist, n.n. tunnismestest, kel-
 lede kaasabi tihti tarvitas valitsus kas
 raskuse või teise kohtulise asja uurimiseks
 mis teda eriti huvitasid. Kuid vähe haaval
 hakkas levinema komme, kus süüdistatava pal-
 vel tema asi otsustati mitte kohtuliku kahe-
 võitluse, vaid kohalikkude vanemate elanik-
 kude tunnistuse alusel (per patriam) kes oma
 tunnistuse pidid andma vande all. Alguses
 oli selleks tarvilik igakordne kuninga luba,
 kuid pärastpoole muutus see juba iseseisvaks
 kombeks, mida Inglismaal üldse austatakse.

Aja jooksul kujunes sellest kõigest tugevam ühiskondaline jõud, Alguses tarvitati vannutatud mehi ainult tsiviil asjade lahendamiseks, nagu see on meie maksva tsiviil protsessi järele (opros ekolnöh ljudei).

Ajajooksul aga need tunnistajad esinesid ka kriminaal asjades. Nimelt kutsus kuniglik kohtunik, kes Londonist, aegajalt provintsi sõitis kohut mõistma seal kokku kohalisi vanemaid elanikke kelle käest vande all järelpäris, kes on nendel halvade elukommetega isikud ja kelle poolt on ^{ja mis} niisugused rasked kuritööd toimitud, ning selle järele mõistis siis kohtunik kohut ja määras karistuse. Need väljavalitud muutusid tunnistajatest kohtunikeks, kes võisid ära kuulata tunnistajate seletusi ja teisi tõendusid, ning juba saadud andmete põhjal otsustada oma verdiktiga (vere dictum - õige tunnistus). Ka see on tunnistuseks vannutatud meeste võrsunist tunnistameestest, kes tunnistasid ainult seda, mis teadsid, et ka vannutatud mehed andsid oma otsuse ainult teatavate asjaolude (fakti) kohta, mis on inglise protsessi

teooriasse senini püsima jäänud. Faktiliselt aga on ^{see} põhimõte juba Fox'i libellite seadusest saadik (1797a.) muudetud, ning inglise vannutatud mehed otsustavad nii fakti, kui süü küsimuse üle.

ajajoomulikul inglise vannutatud meeste kohta on see, et seal ajajooksul väljakujunenud kaks kolleegiumi vannutatud mehi - jury coroners ja grand jury.

Kuninglik kohtunik sõitis kohtumõistmiseks Londonist välja mitte tihemine kui 4 korda aastas - iga 3 kuu järel. Kuid tihti oli tarvis mõne suurema kuritöö puhul eeluurimist toimetada otseteed värsked jälgi mööda. Sellepärast oli üldise reeglina eeluurimise toimetamine vägivaldse eluvõtmiste asjades antud kohaliku ametmehe kätte, keda nimetati coroner'iks, ning kelle juures töötas vannutatud meeste kolleegium, mis saigi nimetuse jury of coroner's. See jury of coroner's viibis eeluurimise tegemise juures, eelmainit asjades, mille lõppedes otsustas, kas isiku surm järgnes kellegi

kuritööta, või et see kuritöö võis olla teatava või ka teadmata isiku töö.

Grand jury on vannutatud meeste kolleegium, kes viibib professionaal kohtuniku juures ja otsustab esialgse küsimuse selle üle, kas süüdistus on küllaldaselt põhjendatud ja seadusepärane, s.o. ta otsustab süüdistatava kohtu-allaandmise küsimuse.

Suurest jury' st Inglismaal kujunes XIII ja XIV sajanditel välja väike jury - s.o. kolleegium 12 isikust - vannutatud mehest, kes istus kriminaal kohtu esimeses instant-sis arutades sisuliselt tähtsamaid süüküsimusi.

See väike jury ehk vannutatud meeste kolleegium moodustus Inglismaal lõpulikult XIV sajandil.

Esialgult otsustas ainult fakti küsimust, s.o. selle kohta, kas sündmas tõesti aset leidis ja kas selle toimis süüalune, kuna aga elukutseline kohtunik otsustas ainult õiguse kohta käivad küsimused, s.o. kas teol on kuriteo tunnemärgid, kas kohtualune on süüdi, jaataval korral, kas käib karistuse

alla, kui käib, siis missuguse alla nimelt.

Ainult XVII sajandi viimasest veerandist kohtunik Vogani algatusel Inglismaal hakkab läbi lööma vaade, et vannutatud mehed võivad mõnikord ka otsustada küsimust kohtualuse süü üle.

Nii on Inglismaal juba XVIII sajandil saanud üldiseks reegliks vaade, et vannutatud mehed otsustavad süüküsimuse ja professionaal kohtunikud - karistuse küsimuse.

See vannutatud meeste otsus nimetaksegi verdiktiks, s. o. õiguse väljenduseks.

Ainult erilistel juhusel, kui vannutatud mehed ei taha otsustada süüküsimust, vaid ütlevad oma otsuse ainult süüteo fakti kohta, s. o. et süüalune on süüaks antava teo korda saatnud, otsustavad süü küsimuse professionaal kohtunikud. See vannutatud meeste otsus nimetatakse spetsiaal verdiktiks.

Niisugusena oli Inglismaal XVIII sajandi lõpuks väljakujunenud vannutatud meeste kohus ja niisugusena levines ta ka Inglismaa koloniides, nagu Põhja Ameerikas - nüüdistes Põhja Ameerika Ühisriikides, Kanaadas ja

Austraalias, kuhu nad ka praeguseni peatama teiste jäid. Ka Euroopa riikide riigimeeste peale avaldas see Inglismaa omapärane kohus suurt mõju ja varsti hakatakse ka seal huvi sellest tundma eeskuju võtmise mõttes.

Et Inglismaalt XVIII sajandil võeti eeskuju kõikidel riigi valitsemise aladel, see tuli esmalt sellest, et Inglismaal tol ajajärgul olid tõesti silmapaistvad riigimehed nagu Pitt vanem ja noorem j.t. ning selle tagajärjel saavutati seal edu nii poliitilisel kui ka majanduslistel samuti ka sõjalisel aladel. Ja kuigi Inglismaa umbes tol ajal ka mõned kaotused üle elas, milledest tunduvaim Põhja Ameerika asumaaade kaotus, siis kompanseeriti see kaotus vääriliselt teises kohas, nagu India Inglise kroonile hankimisega jne. Üldiselt rahvamajandusline jõukus kasvas, rahava meeleolu on rahulik, valitsus oli kindel. See kõik äratas Inglise naabrite tähelepanu. Hakati hoolega Inglise valitsemise aparati uurima. Sealt leiti paljugi õpetlikku, mis ka nii ehk teisiti ülevõeti, nagu näit. parlamentline valitsemise kord, valitsemise funktsioonide

lahutamise ja jne. Sarnasena, ülevõtmise vääriliseks leiti olevat ka omapärase töö jaotusega inglise kohus -vannutatud meeste kaasabil.

Esimine kontinentaal Euroopa riikidest, kes inglise vannutatud meeste kohtu süsteemi omale üle võttis oli Inglismaa lähem naaber Prantsusmaa. Seadusega 3.septembrist 1791a.

Prantsuse Asutavkogu seadis Prantsuse kohtusisse kaks vannutatud meeste kolleegiumi.

Üks nendest nimetati "süüdistuse kolleegiumiks" ning istus süüdistuse esialgse hindamise kohtus ja otsustas süüaluse kohtu alla andmise küsimuse. Teine kolleegium nimetati

"otsustajaks kolleegiumiks" ja istus esimese astme kriminaal kohtus professionaalsete kohtunikude kolleegiumi kõrval ja otsustas süü fakti küsimusi, mis nendele kirjalikult ettepani kohtu professionaal esimehe poolt.

Juriidilised küsimused, s. o. küsimused faktide juriidilise tähenduse ja järelduste kohta, mis vannutatud meeste poolt tunnustatud, otsustati professionaal kohtunikude kolleegiumi poolt.

See esialgne vannutatud meeste kohus

Prantsusmaal oli õige puudulik ja kutsus välja kõikide asjaomaste ringkondade poolt ~~õnne~~ tugeva rahulolematuse. Selle järel-
dusel korraldati juba Napooleon I ajal 1808a. kohtupidamise ja 1810 a. kohtukorraldamise seadustega kõik see esialgne vannutatud mees-
te kohus ümber, mis juures siin esialgse hin-
damise kohtust vannutatud mehed olid välja jäetud, kuna I astme kohtus vannutatud meeste otsustada anti mitte fakti küsimus, vaid süü küsimus; kutselise kohtu kolleegiumile aga jäeti karistuse küsimuse otsustamine. See vii-
mane korraldus oli juba märksa parem endisest juba selle tõttu, et selle läbiviiaks oli geniaalne Napooleon I, kuid palju pahesid kandis seegi omas korralduses, nagu meie seda allpool veel näeme. See tuli osalt ka selle tõttu, et prantslased üldse, ka Napooleon ühes arvatud, suhtuvad kriminaal õigusele ja protsessile õige halvaks panevalt - nad harrastavad peamiselt tsiviil õigust ja protsessi, ning Napooleon I oma 1808a. kriminaal kodeksi väljaandes avaldas õige vastumeelselt oma nõusoleku vannutatud meeste kohtu alles

jätmisele. Kuigi ta lõpuks selle muudatud kujul alles jättis, siis ta hoidis aga selle kõrval alles ka terve vana inkvisitsiooni protsessi, nagu see oli maksev 1670 a. ordonanse järele (+

Siiski levines parandatud prantsuse tüüpline vannutatud meeste kohus XIX sajandi kestel ja mitmesuguste muudatustega suuremas hulgas kultuurilistes riikides.

XX sajandi alguseks oli vannutatud meeste kohus olemas järgmistes riikides: Austrias, Belgias, Bulgarias, Hispandas, Inglismaal, Itaalias, Norras, Portugalias, Prantsusmaal, Ungal, Põhja-Ameerika Ühisriikides, Rootsis, Saksamaal, Schveitsis (mõnes kantonis) ja Venemaal. Ei olnud tähendatud koht - Hollandis, Taanis, mõnes Schveitsi kantonis, ~~XXXXXX~~ ja Jaapanis.

Nii siis öieti peadpööritava edu umbes saja aasta kestel. Mis oli selle hiilgava edu pea põhjusteks? Arvan, et selleks võiks nimetada seda revolutsiooni vaimu, mis selle edukäigu pea hooajal Euroopas valitses, alates Suurest Prantsuse revolutsioonist, mis-

(+ Prof. S. K. Gogel - Kriminaal õigus - protsessi ja türmiloo küsimused lmk. 381.

pärast just paljud selle kohtu vastased
 teda revolutsiooniliseks nimetavadki, ja tei-
 seks - Napoleoni möök mis pääle vannutatud
 meeste kohtu Prantsusmaale toomise peaaegu
 tervet Lääne-Euroopat valitses, ning sellepä-
 rast ka Prantsusmaal maksvat kohtupidamise
 viisi seal levitas samuti tema geeniusega ris-
 titud Prantsuse kriminaal kohtupidamise sea-
 dus - code d'instruction criminelle-, mis teis-
 tes maades just sellepärast vastuvõtmist lei-
 dis, et ta geniaalse riigimehe Napoleoni poolt
 maksuma pandud ja sellepärast loodeti temast
 töesti head.

V. meeste kohtu   Mis on siis selle kohtu pea tunnused, mil-
tunnused.   lega teda eraldakse teistest ainult professio-
 naal kohtunikkudest koosnevatest kohtudest, nii
 nagu ta peale mitmete ümberkorraldamiste konti-
 nentaal Euroopas püsima jäänud ?

Need oleks: 1) Iastmes kriminaal asja otsus-
 taja kohus koosneb kahest üksteisest täiesti
 lahutatud kolleegiumist, millest üks (vannuta-
 tud mehed) otsustab süüküsimuse ja teine (amet-
 kohtunikud) karistuse küsimuse; 2) süüküsimuse
 otsustaja kohtu kolleegium valitakse rahva
 poolt, mis juures valimise kord on sarnane,

et võimalikult kõikide rahva kihtide esitajad sellest kohtust vannutatud meestena saaks osavõtta. Valimise süsteemid on aga pea igas riigis isesugused. See kohtu moodustamise viis oligi üheks selle kohtu vastu huvi äratavaks põhjuseks. Kuna tolleaegsete monarkiate võimul olemisel rahva osavõttu igasugu valitsemise asjadest ei sallitud, siis äratas see suurt mõju, kui siin nii tähtsast valitsemise toimingust, kui seda on õiguse mõistmine, rahvas oma esindajate kaudu nii mõjuvalt sai osa võtta.

3) Üheks vannutatud meeste kohtu tunnuseks on veel see, et siin pooled ise omale võivad kohtunikke valida selle läbi, et pooltele (kaebealusele või tema volinikule ja prokurörile) on antud õigus põhjusi nimetamata tagandada vannutatud meeste hulgast teatava arvu vannutatud mehi, muidugi neid, keda need oma kohtumõistjateks ei soovi näha. Ülejäänutest vannutatud meestest moodustatakse kohtu kolleegium, võimalikult suurema erapooletuse saavutamiseks, loosi läbi.

4) Kohtu istangut ja kohtulikku asjauurimist

juhhib professionaal kohtunikkudest määratud eesistuja, kuna mõlemad kolleegiumid (ametkohtunikkude kui ka vannutatud meeste) kohtulikku uurimist kohtu saalis päält kuulavad õigusega eesistuja kaudu kaebealusele, kui ka tunnistajatele küsimusi ettepanna.

5) Süüküsimuse kohta annab vannutatud meeste kolleegium oma otsuse selle kohaste kirjalikkude küsimuste kaudu, mis neile kohtu eesistuja poolt avalikul kohtuistungul ette pannakse.

6) Peale selle annab kohtu eesistuja vannutatud meestele seletusi ja juhatusi käesoleva asja iseäralduste kohta, juhhib tähelepanu tähtsamate momentide peale käesolevas asjas, mis kohtulikku uurimisel ilmsiks tulnud ning seletab käesoleva asja kohta käivaid seadusi.

7) Nüüd asuvad vannutatud mehed nõupidamisele et vastata neile eesistuja poolt esitatud küsimustele. Kõvasti keelatud on vandemeeste kokkupuutumine kellegagi kõrvalistest isikutest.

8) Ette pandud küsimustele vastavad vannuta-

...tud mehed sõnaga kas "ja" või "ei" tarbe-
korral veel juure lisades pehmendavaid,
või raskendavaid asjaolusid.

9) Antud vastused - verdikti- (vere dictum-
õiguse väljendus) loeb vannutatud meeste
vanem kohtu avalikul istangul ette - variat-
sioonidega - kas süüaluse juuresolekul või
juuresolekuta.

10) Vastavalt vannutatud meeste otsusele
kohtu esistuja kas vabastab lõpulikult
kohtualuse õigeks-mõistva otsuse puhul; või
määrab talle seaduses ettenähtud karistuse -
süüdimõistva verdikti puhul. Otsus lõpulik
vormis eneses ei sisalda süüküsimuse otsus-
tamise motive - see jääb vannutatud meeste
südametunnistuse asjaks.

11) Vannutatud meeste kohtu otsuse paran-
damist apellatsioon korras - selle
otsuse peale võib ainult kaebtust tõsta
kassatsioon korras.

Need on siis need vannutatud meeste kohtu
järele peatunnused, mida
mõned umbes loevadki ka selle kohtu hüvedeks.
Nii kirjutab 1856a. saksa kuulus vannutatud

meeste kohtu tundja ja selle pooldaja
 prof. Mittermaier⁽⁺⁾ muu seas selle põhimõ-
 tetest ja huvidest: 1) vannutatud mehed on
 kutsutud kõikidest rahvaklassidest, nii võib
 nende verdikt lugeda terve rahva omaks;
 2) nad ei ole mitte eelarvamiste mõju all,
 mis tihti segab ametkohtunikkel vabalt
 otsustada käesolevat juhust; 3) poolte õigu-
 se järele vannutatud mehi tagandada, põhjusi
 ette toomata, ~~xxxxxx~~, viimaseid võib pidada
 kohtunikudeks, kellele kohtualune ise ennast
 allutab; 4) need kohtunikud omavad poolte ja
 rahva usalduse just oma täieliku sõltuma-
 tuse tõttu valitsuse organitest ja nende
 mõjust; 5) nad otsustavad sükküsimuse vasta-
 valt rahva õiguse tundele, ja lõpuks 6) nad
 teevad otsuse niisuguse suure kogu arvuga (12),
 et kohus võib julgelt oma otsuse rajada nende
 verdiktile.

Nii leiavad vandemeeste kohtu poolda-
 jad veel palju häid omadusi sellel kohtul,

(+ Der Gesetzgebung und Rechtsübung über Straf ver-
 fahren nach ihren neusten Fortbildung dargestellt
 und geprüft. §§ 219 u. 238.

lugedes seda vormi paremaks, mis üldse sellel alal võib väljatöötada, ning leidas, et kõik on siin kõige paremas korras, ega ole tarvis siin mingisuguseid muudatusi või on tarvis ainult mõnesugused tühised muudatused, mis aga ei too mingisugust muudatust selle kohtu põhi ilmesse, mis eelpool ettetoodud.

Teised jälle just vastupidi - leiavad, et see kohtu vorm pole midagi väärt, koguni vast, et see polegi mingi kohus, vaid miskisugune võhikute kogu, kes kohtumõistmise asemel mängivad mingisugust loteriid. Sellepärast mida varem seesugune kohus kaob, seda parem kohtumõistmisele; ehk kuigi midagi selle sarnast siiski jätta tahetakse, siis tulevat ta põhjalikult ümbertöötada. Nii siis suured vaieldused poolt ja vastu, sellele vaatamata, et ta nii väga paljudes riikides levinenud on.

Muidugi mitte vahetpidamata ühetaolise õhinaga pole see võtlus ja vaidlus vannutatud meeste kohtu ümber keerlenud, vaid, nagu võtlus looduses ja organismis ikka kõige

sellesse sattunud haiglaste nähtustega, käib ka võtlus siin lainetena, kord tõustes ja siis jälle raugedes, et mõne aja järele jälle tõusta.

Siin on võitlused ja vaieldused ühes võitluses suunas uue jõuga lökkele löönud harilikult siis, kui riigi valitsustel kriminaal kohtupidamise ja kohtukorraiduse aladel mingisugused muudatuse kavatsused on üleskerkinud, või jälle mõne uue kriminaal kohtupidamise seadustiku ilmumise puhul. Nendel puhudel harilikult sõelutakse ja hinnatakse vana, avaldatakse arvamist uue korra kohta, seatakse üles uusi põhimõtteid ja tehakse uusi ettepanekuid. Sõnaga, tekkib elavus, ning sellest liikumine meid huvitava küsimuse edasi viimise alal.

Nii siis, nagu juba osalt ülaltähendatud loevad vandemeeste kohtu pooldajad selle kohtu liigi hüvedeks seda:

1) et need kohtunikud toovad õiguse mõistmisse tegeliku elu tundmise ja sellega arvestamise otsuse tegemisel; nad asuvad kohtu-

01

mõistmisele vabad igasugusest selarvamistest kohtualuse kohta ^{mitte} nagu tegevat seda ametkohtunikud, kes kohtumõistmise alal juba teatavas mõttes kivinenud ja iga kaebealust võtvat juba ette kurjategijana; ametkohtunik olevat seadusetundja, vannutatud mees elutundja, ning nendest kombinatsioonid andvat häid tagajärgi;

2) et vannutatud mehed olla maksva seaduse korrigeerijad, s. o. toovad kohtumõistmisse elavat rahva õigust, nagu sellest aru saab rahvas, ning teevad ka oma otsuse selle järele; sellepärast, kui kirjutatud seadus ei vasta rahva seadusele olevad selle näitajaks vannutatud meeste õigeks mõistmised otsused, mis on oma korda tee näitaja seaduseandjatele, avaldades mõju seaduseandlusele;

3) et oma korda - kohus mõjub samuti ka rahva esitajate, vannutatud meeste kaudu ka rahva peale, levitades rahvas õigus- ja seaduse tunnet, sedaviisi kasvatades rahvast õiguslisele korrale;

4) et kohtu otsustel, mille tegemisest osa-

misest osavõtnud rahva esitajad on rahva ees suurem autoriteet ja parandav mõju;

5) et vannutatud meeste kohtu otsused olla üldse õiglasemad juba sellepärast, et oleval kohus ise täiesti rippumatu ja vaba igasugusest valitsuse ringkondade kui ka ametkohtunikkude mõjust.

Muidugi on igal nendest põhjendustest oma teatav alus, mida ei saa salata, kuid need lähevad siiski vastuvaield, mis lõpuks selle hüvede summa võib küsitavaks teha. Kuid sellest edaspidi.

Schöffente
kohus.

Üheks praegusaja rahva osavõtu vormiks kriminaal kohtu mõistmise alal on ^{ka} Schöffente kohus. Selle kohtu pooldajad on just need, kes on teravasse võtlusse astunud vannutatud meeste kohtu pooldajatega, nõudes viimase asendamist schöffentega.

Schöffente kohus on oma alguse saanud Saksamaalt -Hannoverist, kus ta sisseseati 1850 aastal ja pärast Saksenis, kus selle riigi generaal prokurör Friedrich-Oskar Schvarze, kes töötas umbes 1860 aastatel

schöffenite kohtu isaks loetakse. Siiski

arvab end. Vene kohtuminister prof.

Schtscheglovitov⁽⁺⁾ et schöffenite üles-

leidja pole mitte sakslane Schvarze olnud,

vaid hoopis prantslane kloostri ülem Sieyes,

kes juba 1790 aastal prantsuse rahvus kogus

olla ettepaneku teinud ühendada professio-

naal kohtu kolleegiumi kodanikkudest vali-

tud esitajatega, missugune ettepanek aga ta-

gasi lükatud.

Teatavasti seisab seda liiki rahva kohtu

põhimõte selles, et siin rahva element liide-

taku professionaal kohtunikkudega üheks kol-

leegiumiks, missugune siis teeb otsuse ühiselt

nii süüksimuse kui ka karistuse kohta.

Schöffenid määratakse harilikult terve sessi-

oni kohta - mitme asja jaoks. Schöffenite koh-

tu otsus käib harilikult apelatsiooni korras

ümberotsustamise alla ning ta peab olema

motiveeritud. Senini töötab see kohus ainult

(+ Schtscheglovitov - Uued katsed Lääne-Euroopas muuta vanhutatud meeste koht seisukorda. Schurnal ministerstva justitsii 1914 a. Nr.

- Saksamaal, Norras ja Austrias. Samuti on midagi
 - schöffenite kohtu taolist Burgarias töötavad
 - "Sudebnite sadedateli" ja Soome herrati kohus,
 - s.o. kreiskohus, mis seisab koos esimehest ja
 - 15-12 kaasistujast "nimesmies" kes nimetatakse
 - kohale sama kohtu poolt 3 aastaks nimekirjast
 - mis valitud kogukonna koosolekul 25 aastastest
 - kodanikkudest, kellel üldine valimise õigus; ja
 - end. Vene, praegune Eesti Sõjaringkonna kohus,
 - mis koosneb ühest professionaal kohtunikust
 - ja 2 erinimekirjast määratud rivi ohvitserist -
 - schöffenist. Samuti tegutseb Poolas midagi
 - schöffenite tüübilist alamkohut -s.o.n.n.
 - "gmini kohus" ja loeti paremaks kohalikuks
 - kohtuks. Seal kus see kohus kannab otsekohe
 - schöffenite kohtu nime, on ta kompedentsi kuu-
 - lunud ainult väiksemad süüasjad. Viimasel
 - ajal aga on Saksamaal schöffenite kohtule
 - alluvaks tehtud kõik süüasjad, millede eest
 - ehvardab karistus kuni 10 aastat "Zuchthaus"
 - ühes õiguste kaotamisega. Ka sellelgi kohtul,
 - nagu vannutatud meeste kohtulgi, on palju
 - vastaseid, aga on ka mitmed pooldajad, kes soo-
 - vitavad vannutatud meeste kohtu asendamist

schöffenite kohtuga -missugustest on tähtsamad -Saksamaal -Vach ja Schvarze, Itaalias Pessina, Prantsusmaal -Gruppi, Schveitsis - Gabuzzi ja teised. Nad tõendavad, şöffenite kohtul pole vannutatud meeste kohtu puudusi, selle vastu siin väga õnnelikult kohtavad amet- ja rahvakohtunikkude head omadused. Kui palju need kinnitused tööoludele vastavad näeme edaspidid.

Seisusliste esitajate kohtud. Siin kohal peab lõpuks mainima veel ühte rahvakohtu tüüpi, mis praegu küll juba ajatuks on läinud, mille taolist vist peale end Venemaa kusagil mujal ka ei tuntud, kuid mis siiski mainitud maal XX sajandil kuni 1917 a. revolutsioonini tegutses. Need kohtud olid seisusliste esitajatega ringkonna kohtud, kohtu palatid ja senat, milledele allusid teatavat liiki süüteod ja eriti just riiklised süüteod. Need kohtud seati sisse Venemaal 1889 aastal.

Olles sellega lõpetanud sissejuhatavad märkused rahvakohtute ja rahvakohtunikkude kohta, mis tegutsesid XX sajandil, võime asuda pea ülesande juure.

Kõikidest läbivaadatud rahvakohtu tüüpi-dest on praegusel ajal tegevuses kaks, vannutatud meeste tüübiline rahvakohus ja schöffente kohtu tüüp. Allpool asumegi nende kahe tüübi arenemise liikumise vaatlemisele, nagu see teostanud XX sajandi kestel. Hakkame peale vannutatud meeste kohtu sünnimaaga - Inglismaaga.

Criminaal

Appeal Act

1907. 7. Edv. VII.

ch. 23.

28. augusti seadusega 1907 a. mis maksma hakkas 18. aprillist 1908 aastast on Inglismaal sisseseatud apellatsioon kriminaal asjade kohta, missugused on otsustatud vannutatud meeste osavõttel, see juures on apellatsioonist astmeks ametkohus vannutatud meesteta.

See Criminaal Appeal Act 1907 a. pani maksma eelmainit asjades kaks põhiliki apellatsiooni: 1) apellatsioon süüdimõistmise vastu ja 2) apellatsioon otsuse vastu.

Ljublinsky ütleb⁽⁺⁾ et eelmainit bill olla kõige radikaalsem ja kõige tähtsam seadus Inglismaal viimase 50 aasta kestel, mis puudutab sealset kohtumõistmist ja kohtukorraldust.

(+ Ljublinsky P. J. - Apellatsioonist sisseviimine kriminaal asjade kohta Inglismaal "Schurnaal ministerstva Justitsii" 1909 a. Nr. 1.

Vjatseslav Novikov⁽⁺⁾ arvab et see seadus
 öönestab ära terve vannutatud meeste kohtu
 põhimõtte, mis sama Inglismaa aastasadade jook-
 sul ise on ülesseadnud.

Ehk selle seaduse ilmumine ja eriti just
 Inglismaal omal ajal kõigile ootamatu tuli,
 siiski näitab selle väljaandmise ajalugu, et
 see mitte nii suur ootamatus ei pidanudki
 olema, sest ulatab juba võitluse algus selle
 seaduse ümber juba 1843 aastasse, s. o. üle
 60 aasta tagasi. Nii pole ta mitte mõni juhust
 sünnitus, nagu paljud meie Riigikogu seadustest
 kui iseäranis arvesse võtta Inglismaa parla-
 mendi keerulisi kõike uute seaduse eelnõude
 algatamisel parlamentide vahetustel. Et ta aga
 siiski 60 aastat järjekindlalt püsis ja nii
 pika võitluse järele seaduseks sai, see näitab
 selle seaduse tõsist ja paratamata vajadust.
 Ning kui juba tõsine vajadus milleski ingläsel
 ilmutub, ja king teda kusagilt pigistama hakkab

(+ Vjatseslav Novikov - Apellatsioonide aste vannuta-
 tud meeste kohtutele Inglis-
 maal "Pravo" 1908 a. Nr. 44.

ei hoolita suuremat ilusast põhimõttest, vaid muudab selle seda mööda, nagu elu seda tõsiselt käsib.

Selle seaduse aluseks olipandud mõte kõvendada protsessis leiduvaid süütuse tagatise. Lord Denmann väljendus selle kohta, et see seadus lisab viiele ingliskohtu protsessis leiduvate süütuse garantiidele juurekuenda garantii ja juba selle garantii saavutamiseks inglased ei kahelnud ohverdada mingisuguse teoreetilise põhimõttega, nagu seda on vannutatud mehe lõpulikkuse printsiip, mis võib olla, rohkem prantslaste saavutus ja mille ohverdamise vabadus vast ainult neid oleks võinud kohkuma panna.

Nende süütuse tagatiste põhimõttel ongi välja kasvanud üldine kohtu printsiip - lugeda igat kohtualust süütuks, niikaua, kui pole kohtu poolt tehtud kindlaks tema süü. Ning siit läheb inglise protsess edasi ja lausub (ning see on juba inglise kohtu vana põhimõte) et süüalust ei või mitte kaks korda saata süüdimõistmise hädakohtu, s. o. kui kohus juba kedagi mõistnud õigeks, siis jääb see otsus ka lõpulikuks -

üks kõik, missugustel teedel see otsus saavutet-
kas petuse, valevande või muul teel. Siit näh-
tub tõesti inglase suur usaldus kohtu vastu.
Siit järeldub ka edasikaebtuste ühekülgsus, -
selle omab ainult süüdimõistetud, mitte aga süü-
distaja.

On asi nii, siis on ka selge, kui sügavasti
võis inglase puudutada süütu inimese hukka-
mõistmine kriminaal kohtu poolt vannutatud
meeste osavõttel ja veel enam - süütu inimese
süüdimõistva otsuse ümber otsustamatuse print-
siip. Sellega juba ei võinud leppida inglase
õigluse tunne. Siin pidi maksu mis maksab
looma nii vajatav kuues süütuse tagatis, mis
saavutatakseki Criminaal Appeal Act'iga. Just
sel ajal juhtusid ka kaks kuulsad inglise kohtu
viga, mis omal ajal suuri laineid löid, need
olid Adolf Beck'i asi 1904a. ja Georg Edal'gi
asi 1907a., mis ka väga suuresti kaasa aitasid
1907a. seaduse läbiminekuks parlamendis (1907a.
seadus maksab muuseas ainult Inglismaa enese
kohta mitte deminjoonides). Nagu eeltähendatud
löi 1907a. bill - kaks liiki apellatsioon -
esimene - süüdimõistmise vastu - pidi taotlema

vandemeeste verdikti kasseerimist, ja teine -
 otsuse vastu - ametkohtunikkude kellelegiumi
 otsuse tühistamist või muutmist. Esimese liigi
 appellatsioonijuuress arvestatakse veel seda,
 kas põhjendab see õiguslikele küsimusele, või
 vaieldakse süüdimõistmise faktilise aluse vastu.
 Otsuse vastu apelleerimise juures ei eraldada
 õiguslist ega faktilist külge.

Apellatsioon süüdimõistmise vastu õiguslises
 alusel on süüdimõistetule absoluutne õigus. See
 antakse, muidugi teatavaid tingimisi silmas
 pidades ja teatava ajajooksul, selleks luba
 küsimata. Kuid appellatsioon süüdimõistmise
 vastu faktilisel, või sega alusel (õiguse ja
 faktilise aluse olemasolul korraga), samuti
 kui appellatsioon otsuse vastu oleneb kohtu
 sellekohasest loast.

Apellatsioonitunnustamise puhul süüdimõist-
 mise vastu, tühistatakse verdikt ühes otsusega
 ja appellatsioonikohus ise kirjutab ette selle
 asemele kanda sisse protokolli õigeksmõistev
 otsus. Leibaga appellatsioon otsuse vastu
 tunnustamist - tühistatakse ainult otsus ja
 selle asemele tehakse uus otsus - kas karmim,

18

või pehmem endisest otsusest.

Apellatsioonikohtuks 1907a. seaduse järel on kõrgema kuningliku kohtu üks osakondadest. Esimeheks on Inglismaa esimese kohtu lord (Lord Chief Justice of England) ja liikmeteks kaheksa kõrgema kohtu liiget, kes nimetatakse sellele kohale teatavaks ajaks esimese kohtu lordi poolt lord - kantsleri nõusolekul. Kohtu istungid kutsuvad kokku selle esimees (Lord Chief Justice) ja on otsusevõimeline, kui koos on mitte vähem, kui 3 liiget, kuid alati mitte paaris arvul. Otsused tehakse liht häälte enamusega. Tähendab - kohus seisab koos ametkohtunikkest ja võib vannutatud meeste kohtu otsuse muutes teha uue otsuse.

Selle seaduse ilmumisel arvati, et ta võib viia terve vannutatud meeste kohtu instituudi lagunemisele, sest siin olla algus juba tehtud nii tähtsa vande kohtu põhimõtte rikkumisega. Nagu teame, pole seda veel küll juhtunud, kuid see juhus näitab küll seda, et elu nõuded on tähtsamad teoreerilisest põhimõttest ja et ka vandemeeste kohus pole mitte igal ajal ja igal maal see eksimata ja täiuslik kohus,

millest enam midagi paremat ei või olla, nagu seda armastasid igal juhul tõendada iseäranis vene õigusteadlased ja kohtutegelased omas suures enamuses.

Seisukord

Ameerika Ühis-
riikides ja
Austraalias

Ameerikas, samuti ka Inglismaa dominjoo- nides, nagu Austraalia ja teised, kus sisse viidud inglise vannutatud meeste kohus on enamasti ustavad inglise vanadele traditsioonidele, ega ole seal suuremaid muudatusi vannutatud meeste kohtu instituudis maksuma pandud. Kuigi näiteks Ameerikas kaebatakse ühte ja teist reformi vajadust ja ^{esitatakse} vastavaid ettepanekuid, pole senini siiski selles asjas kaugemale saadud. (+)

Seisukord Prant-
susmaal.

Samasugune lugu on ka ühel Euroopa kon- tinendil vanemal vannutatud meeste kohtu- maal - Prantsusmaal (++)

(+ Adolf Hartmann „Das Amerikanischen Schwurgerichte“ von der Sammlung "Schwurgerichte und Schöffengerichte" Mittemaier u. Liepmann.

(++ G. Kleinfeller - Die Stellung des Schwurgerichts Vorsitzenden - sama kogust

S.K. Gogele Doklad meschdunarodnomu türemnomu kongressu v. Püdapeste v. 1915 g.

- " - korenäoja osobennosti postanovki suda prisäsnöh v raslitschnöi gusdarstväh

88

Enk küll sellele maal vannutatud meeste kohus
paljugi soovida jätab oma eesistujate suure
diskretsioon võimuga ja vana inquisitsiooni
kohtu võtetega, samuti kui selle kohtu amet-
kohtunikkude kolleegiumi mitte küllaldase ette-
valmistusega, pole siin vannutatud meeste kohtu
instituudi küsimustes mõnedest ettepanekutest
ja arvustustest kaugemale jõutud. Tähtsam kirju-
tajatest kes prantsuse kohtu ja ka eriti vannu-
tatud meeste kohtu oludest viimasel ajal on
kirjutanud on J. Cruppi, kes just paljastas
prantsuse kriminaal kohtunikkude puudulikku
ettevalmistamist omale alale ja nende inquisit-
siooni kohtu võtetest kohtulikul asja uurimisel
kus kohtu eesistuja poolt kõik erapooletuse
nõudmised tähelepanemata jäetakse ja eesistuja
asub rohkem süüdistaja seisukohale, kui süüdis-
taja -prokurör-ise. Cruppi sõnade järele on
ainuke, mis vast prantsuse kriminaal kohtu
eesistuja, ühes arvatud ka vannutazud meeste
kohtu eesistuja, harrastab, otuste tegemise kiiru-
- kuni 100. asja päevas. Siin võib tõesti vähe-
jääda mead põhjalikkusele. Viimaks on Cruppi
ka schöffenite kohtu pooldaja, mida soovitab

ka Prantsusmaal sisseseada. Vannutatud meeste kohtu alal soovitab ta mitmeid uuendusi maksmata pannapmille juures tal vist eeskujuks on olnud vene vannutatud meeste kohus.

Saksamaa.

Teine tähtis uuenduse püüe rahvakohtu alal, mis XX sajandil on ilmutanud mitmel maal Euroopa kontinendil on schöffenite kohtu küsimus ja nimelt püüe vannutatud meeste kohut asendada schöffenite kohtuga. See küsimus on iseäralise huvi emandanud just Saksamaal ja osalt Austrias. Siin kasvab schöffenite kohtu pooldajate arv ikka rohkem ja rohkem, sest selle kohtu sünnikohaks sakslased loevad endid ^{maad} ja, nagu juba eelpool tähendatud selle isaks Friedrich Oskar Schvarze't. Saksamaal töusis seitsmekümnendatel aastatel mineval sajandil, peale võidurikka sõja, kus sakslased prantslasi löid, suur tung kõigest prantsuse -pärast lahti saada. Arvati, et kui Napoleoni aegne saksamaa võis veel leppida oma juures prantsuse päritoluga asutusega, siis Saksamaa peale 1871 aastat seda mitte ei või. Vannutatud meeste kohus oli pärit, vähemalt Saksamaale tuli ta Prantsusmaalt, sellepärast salkapärask nõutaksegi selle asendamist oma-

pärase schöffenite kohtuga.

Schöffenite kohus oli küll juba 1850 a. Hannoveris ja 11 teises väikses Saksamaa riigis maksvusel, kuid selle kohtule olid alluvad ainult väiksemad süüteod.

Mitmed teadusemehed, nagu Austrias professor Lammasch samuti ka Venes prof. Schtscheglovitov (pärastine kohtu minister ja Riigi nõukogu esimees) näitasid, et vandemehed ei ole mitte kohased mõne liigi kuritegude otsustamiseks, nagu riiklised ja ka ajakirjanduse kuritööd.

Järgatahes selle vannutatud meeste kohtute kochatuse näitamise ja propageerimise tagajärjel olidki mõned noored Balkanite riigid, nagu Serbia (31. III. 1892) ja Bulgaria (5. III. 1895) oma kohtute korraldamisel sisse seadnud mitte vannutatud meeste kohtud puhtal kujul, vaid rohkem schöffenite tüübilised kohtud, kus tähtsamate süütegude otsustamiseks ametkohtunikkude kolleegiumile anti juure 4 rahva poolt valitud rahvakohtunikku, kes koos otsustasivad süüküsimuse. Nimelt just Bulgarias "Sudebniti sasedateli" võtavad ainult süüsküsimuse otsus-

tamisest osa, s. o. kalduvad rohkem Saksenis
 1868 a. Schvarze poolt sissesäetud schöffenite
 kohtu poolt) tüüpi. Ainult ringkonna kohtute õigeksmõistvad
 otsused, millede tegemisest osavõtnud "sudebnite
 sasedateli", loetakse Bulgarias lõppulikkudeks,
 kuna kõikide teiste ringkonna kohtu otsuste
 peale võib tõsta apellatsioonni kaebusi ja
 proteste.

Kuni 28. IV. 1895 a. seaduseni Bulgarias loeti
 lõpulikukudeks ringkonna kohtu otsused, mis
 tehtud sudebniti sasedatelite osavõttel, kui
 süüksimus nii ehk teisiti on otsustatud ühel
 häälel.

Nii näeme, et üldkohtuna schöffenite liiki
 kohus on esimisena ellu viidud mitte kusagil
 Saksamaal vaid Serbias ja Bulgarias, mida võiks süs
 kateatavas mõttes schöffenite kohtu kodumaaks
 nimetada. Või selleks võiks koguni pidada
 Bosniat -Hertsogovinat, kus 31. I. 1891 a. seaduse
 järele kõikide asjade otsustamiseks esimeses
 ja teises astmes eksisteerivad schöffenid,
 missugune on ainukene selle sarnane kohtu
 korraldus. Siin on schöffenite kohtul ka see
 iseäraldus, et ühises kolleegiumis on amet

18

kohtunikkude ülemaal (3 am. kohtunikku + 2
schöffeni). Niisuguseid iseäraldusi pole
Saksamaal olnud.

Ka Schveitsi kantonis Tessino on schöff-
fenite kohus väga laialdasel alusel läbi
viidud 3.V.1895 a. seadusealusel. Siin on
advokat Stefan Gabuzzi kava järele schöffeni-
kohus, mis siin nimetatakse vannutatud meeste
kohtuks, kahesugune: 1) keskmist liiki schöffe-
nite kohus (kreiskohus) 3 ametkohtunikust ning
5 schöffenist või vannutatud mehest ja kõrge-
mat liiki kantoni kohus - 3 ametkohtunikust
ja 9 schöffenist või vannutatud mehest.

Lõpuks otsustatakse ka Briti-Indias krimi-
naal asjad inglise kohtiniku poolt ühes kahe
kohalikkudest elanikkudest schöffeniga.

Schöffenite kohtu iseloomulik tunnus on
see, et tema üle seatakse ametkohtunikkest
koosnev apellatsioonistaste, peale, nagu eel-
nägime, Bosnia Herzogoviina, kus ka apellat-
siooni astmes istuvad kaks schöffeni. Jseäral-
dusena võib võtta ka Tessino kantoni, kus
tegelikult schöffeni kohtu otsuse peale
võimaldatakse ainult kassatsioon. See on

seletatav sellega, et siin esimese astme kohtus nimetatakse vannutatud meeste kohtuks.

Üheks iseäralduseks on siin ka see, et schöffeniite kohtu otsuse kassareerimise puhul, selle uuesti arutab ise kassatsioonikohtus.

Samuti eraldi seisab ka Norra, kus 1887 a. krim. kohtupidamise seaduse alusel, mille autoriks prof. Getz on sisse seatud mõlemad - nii vannutatud meeste, kui ka schöffeniite kohtus, esimene tähtsamate süütegude ja teine väiksemate süütegude otsustamiseks (2 schöffeni ja 1 ametkohtunik). Schöffeniite kohtu otsused aga käivad siin vannutatud meeste kohtus sisulise läbivaatamise alla.

Vannutatud meeste kohtu pooldajad ütlevad, et schöffeniite kohtu sübrad ise nähtavasti ei usu seda kohtu, kui nad selle üle apellatsioonikohtu astme saevad ja päälegi veel ametkohtunikkest või vähemalt nende ülekaaluga; et apellatsioonikohtu aste otsustab alati halvemates tingimustes, kui esimene aste ja kui võtta arvesse, et apellatsioonikohtu astmes on kõik ametkohtunikud, siis jäävad schöffeniite kohtust järele ainult kurb mälestus. Selle pärast olla schöffeniite kohtu

68

põhimõtteks puht ametkohtu võit, mis pärast
vannutatud meeste kohtu asemele peakski nõud-
ma ametkohtu. See ongi prof. Karl Bindingi⁽⁺⁾
vaade, kes suur ametkohtu pooldaja, nõuda schöf-
fenite kohut sellepärast, et see on väiksem
halbatus, kui vannutatud meeste kohus, ning tool
lõpuks ametkohtu võidule.

Mina isiklikult arvan, et iga asja otsusta-
misel, kohtunikkel kõigest kohtust nähtust, kuul-
dust ja ka välisest muljest, mis kaabealune
jätab, tekib juba teatav ühtlane vaade kaabe-
aluse peale, mis aga teistel asjaoludel ka
teiseks võiks kujuneda, kui asja ja ka kaabe-
alust vaadelda teises olukorras. Sellepärast
tuleks tarvitada, õiglasema otsuse nimel, asja
teiste isikute poolt teistkordset arutamise
võimalust. See juures ei võiks asja teistkord-
se otsustamise võimalus, kohtunikkude, kes on
ametkohtunikkude otsekohese mõju all, tähele-
panelikkust asja otsustamisel, mitte vähendada.
Mis puutub aga kohtunikkesse, kes asja
otsustavad, siis minu arvates on

(+ Karl Binding. Die drei Grundfragen der Organisation
des Strafgerichts §§ 107 u. 108.

muidugi tähtis, kui alalise ametkohtuniku kõrval ka mõned värsked inimesed oleks, iseäranis, kui need isikud oleks arutatavas asjas asjatundjad, kelle arvamisel ka omajagu autoriteeti, mis otsusele võimaldab igasugu põhjalikkust. Liht- ja juhuslikkudest inimestest koosneval kolleegiumil, samuti ka hästi suurel inimeste arvul kolleegiumis, pole minu arvates suuremat tähendust ja ainult raskendab ja viivitab otsuse tegemist, kuna aga otsuse väärtus ja põhjalikkus ikkagi küsitavaks jääb.

Saksamaal ilmutas aga päris ürgjõuline tahe anda schöffenite kohtule võimalikult laialisemat alust, oma väljenduse nendes seaduseandlistes kavatsustes, mis esitati riigipäevale. Nende kavatsuste esitamiste eelkäis selle mõtte propageerimine teaduslikes kirjanduses ja saksa juristide päevadel. Et selle propagandal on olnud nähtav edu, seda tõendavad järgmised andmed: 10. juristide päeval 1873a. võeti vastu resolutsioon, milles tunnistati soovitamatuks vannutatud meeste asendamine schöffenitega; 1886 a. Vissbadenis aga konstateerib 18. juristide päev schöffenite edukat

tööd, ning soovitatakse ajaviitmata asuda vannutatud meeste kohtu ümberkorraldismisele; 22. juristide päeval 1893 a. Augsburgis võetakse juba vastu resolutsioon schöffenite kohtu kompetentsi laiendamise kohta ka keskmise tähtsusega süütegude peale.

Nii küpses Saksamaal kriminaal kohtupidamise seaduse revideerimise vajadus.

1903 a. valitsuse poolt moodustati komisjon millele tehti ülesandeks võimalikult laiaulatuslisem kriminaal kohtupidamise seaduse revideerimine ja just esirinnas kaalumisele võtta küsimus rahva osavõtu ulatuse kohta kriminaal kohtumõistmisest.

Komisjon seati kokku kahest professorist (von Kalker ja Vach) 10 kohtunikust, 4 advokaadist ja 5 isikust prokuratuuri alalt. Pääle selle veel 6 liiget Riigipäeva poolt. Resistujaks oli - riigikohtu liige Kaufmann.

1. aprilliks 1905 a. lõpetas komisjon oma töö ning siin esineti pea ettepanekuga, et kõik esimese astme kohtud peaks kujutama enesest väikest, keskmist ka suurt schöffenite kohut vannutatud meeste kohtu hoopis ära kaotamisega

ning kõikide nende uute schöffenite kohtute otsuste peale apellatsioonile sisse seadmisega, mis juures apellatsioonile astmeks oleks II astme schöffenite kohus.

Need uuendused, olles heaks kiidetud liidu nõukogu poolt ja antud 13 nov. 1909 a. Riigipäevale harutamiseks järgmisel kujul: vannutatud meeste kohus pidi jääma alles; samuti oli kõrvaldatud komisjoni poolt soovitatud II astme schöffenite kohus, üksik amtsrichter'i võimu piire laiendati mõnede vähemate süütegude peale. Schöffenite kohus pidi jääma väiksemate ja keskmise tähtsusega süütegude tarvis - väiksemate süütegude tarvis mõlemas astmes ja keskmistes süütegudes - ainult esimeses astmes.

Uue kriminaal kohtupidamise seaduse eelnõu ilmumisega pääseb lahti õige elav mõtete vahetus ja vaieldus juriidilises kirjanduses sellele eelnõu kohta. Jseäranis palju tähelepanu oli pühendatud rahva osavõtu küsimusele kohtu mõistmisest. Arutati teda nii juristide päevadel, kui rahvasvahelises kriminalistide ühingu saksa grupis, kus prof. Aschroth'i redaktsioonis 1906 a. ilmus vastav koguteos, kus olid äratoodud

kahe kohtu praktikeri Schubert'i ja Veinhard'i ja ühe teoreetikeri prof. Vachenfeldt'i tööd. Schubert ja Vachendeld osutusid proekti pooldajatena, kuna aga Veinhard vannutatud meeste kohtule poolehoidu väljendas. Aschroth ise aga nimetas ennast põhimõtteliseks vannutatud meeste kohtu vastaseks, kuid uuele proektile suhtus ta vaenulikult. Ei saa ka mainimata jätta, kui iseäralist huvi väljendust rahva kohtu küsimusele, seda, et Hesseni professor Mittermaier ja Kiili prof. M. Liepmann sel puhul koguni erilist ajakirja, või koguteost väljaandma hakkasid pealkirja all "Schvurgerichte und Schöffengerichte" mis pidi nende asutuste kohta koguma arvamisi nii eri - kui ka mitte eriteadlaste poolt. Esimene köide sellest koguteosest, mis koosnes õige mitmest kaustast ilmus päris kõhukana raamatuna 1908a kuna teine juba märksa vähemana välja tuli 1910 aastal.

Selle raamatu esimeses köites ilmus Dr. von Katte sulest kirjutus ettepanekuga, millel minu arvates ka meie oludes tähtsust võiks olla. Von Katte pealkirjastab oma töö

"Fachgerichte in Strafsachen". Ta paneb ette landgerichti juures sisseseada n.n. Kriminaal kutseliste kohut "Fachgerichte in Strafsachen". See kohus seisaks koos ühest tublist elukutse- liseist kohtunikust, esimehena ja kahest valitud liikmest - kutsemehest. Need "kutsemehed" peaks von Katte arvates nii valitama, valimise sea- dus peaks sarnaselt kokkuseatud olema, et need kutsemehed oleks tõesti valitud sarnaselt eri- alalt, et nad kohtus otsustatava küsimuse kohta võiks eesistujale, professionaal kohtunikule tõesti kasulikult ja asjatundlikult abiks olla. Nii hoitaks ära vähikute juhuslikud otsused, nagu praegu tihti võime tähelepanna vannutatud meeste verdiktides.

Minu arvates paistab see mõte tõesti tähel- panu väärilisena. Siin antakse kohtule juure rahva esitajana värsket jõudu, mis on muidugi tähtis asja objektiivse otsustamise mõttes. Teisest küljest osutuvad kutsemeeste teadmised otsustatava asja kohta väga kasulikuks otsuse põhjalikkuse mõttes. Kutsemehed, kui asjatundjad käesolevas asjas ei või nii kergesti ka ametkoh- tuniku mõju alla sattuda. Üks kolleegium ja

mitte väga suur kohtunikkude arv mõjub kaasa asja käigu kürendamisele ja protsessi odavamaks muutmisele, mis on väga tähtis iseäranis väike riikide finantsidele.

Kõike seda arvesse võttes omab see kirjutis tähelepanu väärilise koha.

Vannutatud meeste kohta küsimus oli ka Riigipäeval mitu korda harutusel ja seal leidis ta alati heatahtlist suhtumist.

Riigipäev andis esitatud projekti komisjonile kus tulid õige suured lahkarvamised ilmsiks, mispärast projekti edasi nihkumine seisma jäi. Kohtuminister teatas küll 12. IV. 12 a., et selle eelnõu liikumine on seisma pandud sellepärast et oodatakse ära uue nuhtluse seaduse ilmumist, mis pidi sündima 1917 a. Maksma sai sellest seaduse projektist ainult vannutatud meeste ja schöffenite tasu küsimus, mis otsustati 27. juuli 1913 a. seadusega.

Muidugi oli kohtuministri poolt ettetoodud põhjus uue kriminaal kohtupidamise seaduse eelnõu seismapaneku kohta väljamõeldud tõeline põhjus oli muidugi suured lahkuminekud valitsuse ja Riigipäeva poolt parandatud

proektide vahel, mida just ära märgib prof. Karl Binding.

Teine sama teadlane dr. Hamm avaldab arvamist, et kokkulepe parlamendi ja valitsuse vahel tulevikus kindlaste saavutatakse ja vannutatud meeste kohtu asendamine schöffenite kohtuga Saksamaal on ainult aja küsimus.

1927a. krim. kp.

See viimane saksa teadlane Dr. Hamm'i

kohtu korr.

ennustus on läinud täide, sest, nagu teada on

seadustik Sak-

viimases saksa kriminaal kohtu korralduse ja

samaal.

kohtupidamise seadustes, mis maksma hakkasid 13. jaan. 1927 a. Saksamaal vannutatud meeste kohus niisama hästi kui kaotatud. Ehki seadustikkes vannutatud meeste kohtu nimetus ette tuleb, siiski pole see muud, kui sama schöffenite kohus suurendatud koosseisus (3 ametkohtunikku ja 6 vannutatud meest), kes moodustavad koos ühise kolleegiumi ja otsustavad koos nii süü- kui ka karistuse küsimuse, ning nende otsus peab olema motiveeritud (§ 267). Ainukene vannutatud meeste kohtu tunnus, mis praegusele saksa n.n. vannutatud meeste kohtule on jäänud, on see, et nende otsused

85

ei käi apellatsiooniga alla, vaid nende peale võib kaebust tõsta ainult kassatsioon (revisjoni) korras (§ 333) Oberlandsgerichti või Riigikontusse.

Schöffeniite kohus, nagu ta oli on ka nüüd jäänud ainult amtsrihteri juures - koosseisus 2 schöffeni ja amtsrihter. Prokuröri nõudmisel võib mõnede asjade otsustamiseks peale kahe schöffeni ka veel teine amtsrihter osavõtma kutsuda. Schöffeniid võtavad asjade otsustamisest osa neil juhtumistel, kui kaebelalusele ähvardab karistus, mis raskem kui 6 kuud türmi. Schöffeniite kohtu otsuse peale võib edasi kaebada apellatsiooniga korras landgerichti.

Päale selle on Saksamaal peale ilmasõja ja nimelt seadusega 25. aprillist 1922 a. maksma pandud veel üks uuendus, mis senini teatavasti ainult Norras 1907a. või 1908 a. maksev oli, s. o. naiste osavõtt kohtumõistmisest rahvakohtunikuna; nimelt on Saksamaal naised eelmainit seaduse põhjal õigustatud schöffeniitena kui ka vannutatud naistena

kriminaal kohtumõistmisest osavõtma, kuid nende arv ei tohi ületada meessoost schöffenite või vannutatud meeste arvu igal kohtu istungil. Nii võime konstateerida, et Saksamaalt vannutatud meeste kohus tema puhtal kujul, mida omal ajal peeti ainukeseks õigeks kriminaal kohtumõistmise instituudiks, nii hästi kui välja on tõrjutud.

Austria 1912a.

k. ja k. kor-

alduse seaduse

eelnõu.

On huvitav jälgida ka Austria püüdmiisi omal sisseseada vannutatud meeste kohtu arvel schöffenite kohut. See on huvitav seda enam, et siin oli tegemist riigiga, kus ennem schöffenite instituuti üldse ei olnud. Sellekohane seaduse eelnõu oli 1912 a. Austria valitsuse poolt esitatud herrade kojale.

Austria 1873 a. kr. kp. seadus oli vannutatud meeste kohtule antud võrdlemisi laiad võimupiirid eelmise seadustikuga võrreldes, kus selle kohtule allusid ainult ajakirjanduse asjad.

Uue seaduse kavatsuse järele pidid 5/6 asjadest mis senini allunud vannutatud meeste kohtule minema üle schöffenite kohtu otsustada.

Senini oli Austria kriminaal kohtu korraldus järgmine: I astme kohtutena töötasid: 1) üksik krim. kohtunik (Bezirksrichter), 2) maakonna või ringkonna kohtud (Landgerichte und Kreisgerichte) - vannutatud meesteta, ja 3) samad maakonna ja ringkonna kohtud vannutatud meeste osavõtuga (Geschworenengerichte).

Uus seaduse projekt jättis senistele vannutatud meeste kohtutele, nagu juba ülal tähendatud, järele 1/6 nende senisest kompetentsist, ning jättis puutumata üksik kohtuniku võimupiirid ja korralduse senises ulatuses. Maakonna ja ringkonna kohtute asemele olid kavatsatud kahte liiki schöffeniite kohtud: väiksed ja suured. Esimesed koosseisus 3 ametkohtunikku ja 2 schöffeni ja teised - koosseisus 3 ametkohtunikku ja 3 schöffeni. Esistujaks pidi mõlemis olema professionaal kohtunik. Asja otsustamisel pidid kõikidel häälte ühesugune väärtus olema; häälte pooleks mineku korral pidi loetama maksvaks see moodus, mis kaebalusele kõige sootsam. Schöffeniid pidid otsustama

kõik küsimused ühesugustel alustel ametkohtu-
 nikkudega. Nende otsused oleks pidanud motiveeri-
 tama. Otsuste peale edasikaebtustes proekt
 jättis maksma end. 1873 a. seadustikus ettenähtud
 kitsa apellatsioonikorra (Berufung), s. o. otsused,
 mis tehtud vannutatud meeste kohtu ja uute
 schöffenite kohtu poolt käisid apellatsiooni
 alla ainult karistuse ja karistuse tagajärgede
 suhtes, kuna terve otsuse peale oleks lubatav
 olnud kassatsioon põhjustel, mis 1873 a. kr. kp.
 seadustiku § 281 ettenähtud.

Jseäralduseks Austria 1912 a. kr. kp. seaduse
 projekti juures oli see, et schöffenite kohtute
 otsuse peale polnud ettenähtud erilisi apel-
 latsiooni kohtuid. See proekt oli Austria her-
 rade kajas arutusel 26 ja 27. juunil 1913 a. ja
 peale ägedate vaielduste, eriti schöffenite ins-
 tituudi sisseseadmise üle, võeti vastu. Melnõu
 kaitsesid prof. Lammasch, kohtuminister von
 Hohenburger ja kassatsiooni kohtu esimees von
 Ruber, kuna vastu vaidlesid krahv Pininsky ja
 von Kall. Viimane, kaitses vannutatud meeste
 kohtu mõtet, ütles muu seas, et ei maksa meie
 hulgast kedagi heita välja ja viia karistuse

18

alla, kelle kohta õpetatud kohtunik ei saa mitte teha selgeks harilikule kodanikule, et seesugune välja heitmine ja karistamine on õiglane. Kall soovitas selle asemel la-
hendada vannutatud mehi ja ametkohtunikke, sellega et viimastele anda õigust nõuandva hääleõigusega võtta osa vannutatud meeste nõupidamisest asja otsustamisel ja ka paremini hoolitsegu vannutatud meeste nimekirjade kokkuseadmise eest, et ei saaks kõrvale hoiduda parem element. Põhjusteta õigeksmöistmise suhtes, arvab Kall, vaevalt saavad schöffenite kohtud midagi parandavat tooma, sest kui ka siin rahva esindajad pooldavad, vastu igat loogikat, õigeksmöistmist ja ühinevad ametkohtuniku vastu, siis ei saa viimane ikkagi midagi parata, vaid just ümberpöörduvalt, sattub täbarasse seisukorda, olles kohustatud motiveerima otsust, mida tema ise ei poolda. Samuti ka kohtu vigade puhul mis võivad juhtuda just schöffenite läbi, seltskond süüdistab ikka ametkohtunikku, kui kohtu esimeest. (Siin võib aga kohe öelda, et auto-

riteetne ametkohtunik võib schöffendid alati õigele teele juhtida, mida tean omast kogemusest schöffeninina sõjaringkonna kohtus.)

Edasi on Kall ka schöffenite kohtusse ametkohtunikkudest kolleegiumi määramise vastu, öeldes, et kui need teised ennast hoiavad passiivselt, siis nad osutuvad kasutuks, näitavad aga nad üles aktiivsust, siis võivad nad eesistujaga väga kergesti vastuollu sattuda, mis juristide juures väga võimalik olevat, ja sel puhul peaks siis schöffendid nende vaidlevate poolte vahel edendama vahekohtunikkude osa, mis oleks schöffenite põhimõttele surmav.

Hohenburger ja Lammasch, kes schöffenite kohtu mõtet kaitsesid töid ette seda, et üheks selle kohtu pea hüveks olla kohustus oma otsusi motiveerida ja et sel puhul ametkohtunikud just hoiavad schöffenisi tagasi kergemeelsetest otsustest, mis tihti võib tähelpanna vannutatud meeste juures, kes ennast lasevad eksitusse siia kaitsjate ilusatest kaitskõnedest.

Von Ruber tähendas selle peale, et igati

on kriminaal kohtunikult õigustatud nõud-
ma põhjendatud otsust. Otsus aga motiivi-
deta ei olegi õigusepärasest otsus, vaid
ainult tahte avaldus, tähendab lõppude lõpuks
omavoli avaldus. Sellepärast, leidis ta et
vannutatud mehed tegelikult ei tee mitte
otsust, vaid annavad mingisuguse põhjen-
dusteta avalduse (Sprüche ohne Begründung).

Von Schei schöffente kaitseks tugenes
Ulpiani sõnadele, et "juris prudentia est
rerum omnium scientia humanarum et divi-
narum", mida jurist kõike üksi, ilma kohtu-
niku abita haarata ei suuda.

Krahv Pininsky rääkides vannutatud
meeste kohtu vastu, ütles muu seas, et vannu-
tatud mehed rohkem ripuvad eelarvamiste
ja objektiivsuse puuduse küljes, kui amet-
kohtunikud. Kui palju maksab vaeva kohtu
eesistujale ja prokuratuuri esitajatele,
et vannutatud mehi tutvustada kõige alge-
listemate õigusliste mõistetega.

Tihti jääb vannutatud meeste kohtust
sarnane mulje, et siin polegi kohtu, vaid

elementaarsete õigusealuste õpetamine, kus kohtualune mõngib näitliku õpevahendi osa. Sarnaste rumaluste alaline esinemine vannutatud meeste seas avatlevat ka kaitsjaid tarvitama lubamatuid võtteid, mis viib advokaadi seisuse demoraliseerimisele.

Nagu öeldud, kiitis Austria herrade koda valitsuse eelnõu heaks, kuid saadikute kijas asi ei nihkunud nii kiiresti, vähemalt kuni 1914 aasta keskpaigani polnud seal selle läbivaatamiseks komisjonigi määratud. Pääle selle aga tuli pääle ilma sõda, kus see küsimus täitsa soiku jäi. Ilma sõjast aga tuli Austria koguni teisena välja, kui ta oli enne ilma sõda. Nii võis ta pärast sõda seda tegevust jätkata juba märksa väiksemates oludes. Siiski on uue kriminaal kohtu korraldusega ja kriminaal kohtupidamise seadusega 1926 a. Austrias hakkama saadud.

Schveits.

Ka Schveitsi oli schöffenhite liikumine üle läinud, kuid suures enamikus kantonidest ei saanud see liikumine suurt poolehoidu. Ainult kantonis Tessin, nagu juba eel räägitud, 1895 a. seati sisse schöffenhite tüüpi kohus

88

vannutatud meeste kohtu nime all. Üheksas kantonis oli juba ennem vannutatud meeste kohus, kuna ülejäänud 15 kantonis ei olnud kumbagi tüüpi rahva kohut.

a) Zürich 1895 a. töstis Zürichi kantoni kohtu tege-
lane volff üles küsimuse ka selles kantonis (ei tule
seada sisse schöffenite kohus sarnaselt
Tessini kantonile. Zürichis tegutses senini
vannutatud meeste kohus). Selle ettepaneku
läbiharutamiseks oli moodustatud komisjon,
mis volff'i ettepaneku kiitis heaks. Selle
kava järele pidi kohus koosnema 8 vannutatud
mehest ja 3 professionaal kohtunikust. Sel
moel komisjon lootis säilida kõik vannuta-
tud meeste kohtu hüved ja kõrvaldada selle
pahed, sest vannutatud meestel oleks kohtus
ülekaal, samal ajal oleks nendele kindlustu-
nud kohtunik - spetsialistide abi asja otsus-
tamisel. Kuid Zürichi kantoni nõukogu komis-
jon lükas proekti tagasi ja 1911 a. 21. jaan.
ilmunud uus selle kantoni kohtu korralduse
seadus jättis vannutatud meeste kohtu puutu-
mata.

b) Bern Ka Bern'i, Vaadti ja Neuenburgi kantonites

oli ilma sõja eel liikumist märgata vannutatud meeste kohtu asendamiseks schöffente kohtuga sellekohane seaduse eelnõu, valmistatud prof. Tormann'i poolt detsembris 1912 a. oli olemas vaid Bernis. Siingi oli aluseks võetud vannutatud meeste kohtu kahe kolleegiumi ühendamine üheks sega kolleegiumiks 8 vannutatud mehega ja 3 professionaal kohtunikuga. Kuid maksvusele see kava tol korral ei pääsenud.

c) Freiburg

Samal ajal algatus ka Freiburgi kantonis vannutatud meeste kohtu uuenduse liikumine, kuid selle poole, et anda professionaal kohtunikule õigus nõuandva häälega osavõtta vannutatud meeste nõupidamisest otsuse tegemisel konkreetsemat väljendust aga see liikumine siin ei omanud.

Veel üks liik uuendusi vannutatud meeste kohtu alal ilmutus Lääne Euroopas XX sajandil ja nimelt püüda panna vannutatud meeste tegevus otsuse tegemisel ja ka otsus ise professionaal kohtu lähema järeelvalve alla. See uuenduse püüde tuleb ette mitmes variandis.

d) Genf

Algus oli tehtud juba 1891 a. Genfi sea-

dusega, mis muudetud 18. II. 04 a. ja mille järele kohtu eesistuja - professionaal kohtunik võtab osa nõuandva hääleõigusega vannutatud meeste kolleegiumi nõupidamisest otsuse tegemisel süü küsimuse üle, ning pääle selle ühinevad mõlemad kolleegiumid ühisele nõupidamisele süüalusele karistuse määramiseks (§§ 206-208). (+). Sel moodusel on see pahe; et siin kohtu eesistuja tõmbab oma peale moraalse vastutuse vannutatud meeste otsuse eest, see juures mitte omades abinõusid vildaka otsuse takistamiseks - pääle, kui ainult tema isiku moraalne autoriteet. Ainult eesistuja isiklik tublidus võib siin päästa seisukorra.

Jtealia.

Sama rada läks ka uus Jtaalia krim. kohtupidamise seadus 27. veebruarist 1913 a. - tähendab - selle maa seaduseandlus, kust sai oma alguse krim. õiguse antropoloogiline kool, mis äärmiselt negatiivselt suhtub vannutatud meeste instituudile.

Ferri ja Garofalo kallaletungid vannutatud meeste instituudile, mis seisid selles, et (+) J. Sakrevsky. O nastojaschtschem u buduschtschem suda prisjaschnöh.

see olevat pime saatuse kohus, mis kõik seaduse sunduslikkuse hävitab olla tagasi pööre keskajale korralt, harimatute valitsus ning eksootiline taim, mis ei edene võeras pinnas ja nagu ikka kolleegiumis ^{annab} vähema kokku arvatute summa kui iga üksik kokku arvatav üksikult, mõjusid ka suuresti uue Jtaalia seadustikule. Nendele kallaletungidele küll vastati, kuid siiski on usaldamatus vannutatud meeste vastu uues Jtaalia seadustikus selgesti märgata. Selle usaldamatuse hüüdsõnaks oli lähendada professionaal ja rahva elemendid vannutatud meeste kohtus. Uue krim. kohtupidamise seaduse autoriks oli Jtaalias peamiselt prof. Vacca. Tema poolt kokkuseatud projekt esitati parlamendile 1911 a., võeti selle poolt vastu 1912a. esimesel poolel ja kinnitati kuninga poolt 20.VI.12a. ning sisaldab eneses 653 paragrafi.

Jtaalia seaduseandliste asutuste poolt võeti uude seadustikku lõpulikult vastu Genfi vormel vannutatud meeste otsuse tegemise viisi kohta, kuid kahe väga tähtsa erandiga: 1) eesistuja ei viibi üksi vannutatud meeste otsuse tegemise juures, mis sünnib kohtu saalis, vaid koos

68

sekretäri ja pooltega, s. o. prokuröri ja kaits-
jatega, -viimaseid võib olla iga kaebealuse
poolt üks, ja 2) vannutatud mehed ei võta osa ot-
suse tegemisest karistuse määramisel, ehk ki-
sarnane osavõtt seaduse projektis oli ettenähtud

Enne otsuse tegemisele astumist loeb eesistu-
ja ette küsimused ja annab vannutatud meestele
omad seletused poolte kontrolli all selgita-
des siin ainult ette pandavate küsimuste mõtet
ja sidet, samuti ka neid karistuslisi järeldu-
si, mis kaebealust tema süüdimõistmise puhul
ootab, töenduste ja poolte vaidluse hinnangut
tegemata.

Vannutatud meeste kolleegium määrati kind-
laks 10 peale. Pooled võivad enne kolleegiumi
kindlaks määramist tagandada iga pool 6 vannu-
tatud meest. Professionaal kohtunikkest võtab
kohtu istungist osa varema, 14 juuli 1907 a.,
seaduse põhjal, ainult üks -eesistuja. Viima-
sele anti õigus, sel puhul kui vannutatud
mehed ühele pää küsimusele vastavad jaatavalt
liht häälteenamusega (6-4 vastu), anda asi
arutamiseks teisele vannutatud meeste

koosseisule. Kui aga kaebeluseid on mitu ning liht häälteenamusega otsustatakse jaa-
 tavalt ainult ühe kaebeluse süüküsimus, siis
 eesistujal on ka sel juhtumisel õigus tervet
 asja anda otsustamiseks teisele vannutatud
 meeste kolleegiumile, vaatamata sellele, et
 teiste süüaluste süüküsimus oli otsustatud
 kvalifitseeritud häälteenamusega. Valitsuse
 projekt nägi ette sel juhtumisel koguni süü-
 aluse õigeks mõistmise eesistuja poolt.

Päale kohtulikku uurimist eesistuja poolt
 vannutatud meestele ette pandavad küsimused
~~xxix~~ jagunevad peaküsimuseks süü kohta ja
 kõrvalisteks küsimusteks ning sisaldavad
 muudatusi peaküsimuses. Mitte rahuldavaks
 uues seadustikus tuleb lugeda sunduslikku
 vannutatud meestele ette pandava peaküsimuse
 jaotamist kolme ossa: 1) süüteo fakti olemas-
 olu kohta, 2) selle süüteo toimimise kohta
 süüaluse poolt ja 3) kas süüalune on süüdi
 selles süüteos ?

Esiti ei olda rahul uues seadustikus ette-
 nähtud salajase hääletamisega süüküsimuse
 otsustamisel vannutatud meeste poolt .

Hääletamine ise sünnib järgmiselt: Eestis-
tuja korraldusel jagab sekretär iga küsimuse
hääletamise eel kõigile vannutatud meestele
lätte sedelid mis kannavad kohtu pitsatit.
"Ühel küljel seisab ettepanud küsimus ja
teisel pool sõnad: "Oma au ja südametunnis-
tuse järele annan oma hääle . . . . ."
mille järele vannutatud mees kirjutab kas
"ja" või "ei" ning kääneb sedeli kokku. Jga
küsimuse peale peavad vastused antama ühe
korraga, et keski ei teaks teise vastuse sisu.
Läbirääkimised vannutatud meeste vahel on
keelatud.

Lehed korjab vannutatud meestelt iga
küsimuse kohta vastuse sedelile kirjutamise
järele ära sekretär. Pääle selle loeb ees-
istuja ~~ja~~ ühes sekretäri hääled ära, ning
teatab tagajärgedest kohe ühes sellega vas-
tava otsuse ka ära märkides vastava küsimuse
järele küsimuste lehel. Küsimuse kohta antud
hääled poolt ja vastu märgib ära ainult sel
juhusel, kui jaatav vastus peaküsimusele süü
kohta, või süüd raskendava asjaolu kohta, on

antud liht häälteenamusega (6 häält 4 vastu).
 Puhtalt äraantud või arusaamatult kirjutatud
 sedelid loetakse kaebealuse kasuks antuks.
 Harilik küsimuse otsustamiseks on tarvis
 6 häält. Häältet poolteks minekul võetakse see
 arvamine, mis kaebealusele kasulikum. Sedelid
 nävitatakse ära sealsemas.
 Verdikti allakirjutanud eesistuja jätkab
 avaliku istungi. Sekretär loeb ette verdikti
 ning eesistuja, ärakuulatest poolte avaldused;
 mis samas määrab karistuse ja avaldab otsuse.
 Seadustiku kokkuseadjate arvates, pidi
 sarnane kordokasaaitama puhtsüdame tunnis-
 tuslikele ja iseseisvale hääletamisele, mis
 vabategev võimsate vannutatud meeste
 mõjuavaldustest ja lihtsast teistele järele
 tegevusest, nagu see olnud enne.
 Prof. Ljublinsky⁽⁺⁾ arvab, et sarnane hääle-
 tuseviis muudab vannutatud mehed mingisugus-
 teks automaatideks, kaob igasugune kollegiaal-
 ne pedosuse mõte.

(+ A. J. Ljublinsky - Novoi italjansky ustav sudoprois-
 vodstva. Schurnal ministerstva justit-

sii. 1913. 2. Nr. Nr. 4, 5 ja 6.

Hispaania. Umbes esarnane põhimõte oli pandud ka
1888.a. väljaantud Hispaania sellekohase
seaduse aluseks, kus vannutatud meeste ver-
dikt allutati professionaal kohtu kontrolli-
le sel moel, et viimane annab asja otsus-
tamise teise vannutatud meeste koosseisule
juhtumisel, kui vannutatud mehed oma verdik-
tis olinud silmnähtava vea. See lubatakse
kahel puhul: 1) kui kaebaluse süütus on kin-
del, ilma põhjendatud kahtluseta selle juures,
kuid vannutatud mehed tunnistasid siiski
kaebaluse süüdi ja 2) kui selle süü on kin-
del, kuid vannutatud mehed mõistsid ta õigeks.
Antropoloogiline koolipooldab seda his-
paania seaduse määrust. Enriko Ferri (+ põh-
jendab seda järgmiselt: "Kui eraisikul on
õigus õigeksmistmise peale tema süü tõesta-
matusel puhul, siis on ka ühiskonnal õigus
nõuda, et süüaluse õigeksmistmine põhjeneks
tema süütuse tõestamisele töenduste valianalü-
seerimise teel, aga mitte üksikombel antud
otsusega."

(+ Enriko Ferri. Ugolovnaja sociologia.

Ungari.

Sama vannutatud meeste kohtu õiguste vähendamise teed läks ka Ungari 28.märtsi 1914 a.seadus selle kohtu ümber korraldamise kohta. Selle seaduse eelnõuga esines Ungari kohtuminister seimis 1913 a.teisel poolel, mis ka õige kiiresti heaks kiideti ja sai seaduseks. Selle seaduse peamõte on järgmine: 1) Küsimuste esitamise üle vannutatud meestele. Selles küsimuses arvasid ungarlased paremaks pöörduda tagasi vanale korrale, kus vannutatud meestele pandi ette ainult küsimused sündmuse-fakti kohta, muutes sellega oma 4.dets.1896 a.krim.kp.seaduse § 355. 2) Selle uue seaduse §§ 3 ja 4 järele esitatakse vannutatud meestele nüüd 2 küsimust - üks fakti kohta ja teine selle vastavusest süüteojuriidilistele tundemärkidele. Kuid juriidilise küsimuse otsustamine vannutatud meeste poolt ei ole mitte lõplik, seda võib muuta ja asendada oma otsusega kolmest liikmest koosnev kassatsioonikohus, kui leiab, et vannutatud meeste vastus on vastolus asjaoludega mida nad ise tunnistasid esimeses küsimuses. Nii otsustavad

siis Ungari vannutatud mehed ainult küsimuse fakti kohta. Schtscheglovitov ütleb, et ainult faktide kohta otsustamine ei olegi veel õiguse pärast kohtu tegevus. Piirata vannutatud meeste tegevust ainult selle küsimuse otsustamisega, nagu seda teinud ungari seadus, tähendavat Ferembachi sõnade järele muuta vannutatud meeste kohusmängu asjaks, mis eralduvat teistest mänguasjadest sellega, et ta mängimiseks olla liiga tõsine. Et fakti küsimuse otsustamine veel kohtu tegevus ei olegi, siis peavad tunnustama, et selle seadusega Ungaris polegi vannutatud meeste kohut, millest olla tema tuum väljavõetud, ning sellega maksvat siin imelik juriidiline olukord: süüalusele määratakse kriminaalkaristus ilma, et kohus tema süü oleks tunnustanud.

Teine muudatus puudutab eesistuja resümeed. Ta seisab selles, et eesistuja annab vannutatud meestele omad seletused kinniste uste taga poolte juuresolekul, kes kassatsioonikorra võivad tõsta

kaebtust eesistuja poolt tehtud vigade üle. Niisugune uuendus olla sisse viidud sellepärast, et ajakirjandus Ungaris tihti andvat kohtu eesistuja resümeed edasi valesti.

Järgmise uuendusena oli Genfi mooduse sisse toomine vannutatud meeste otsuse tegemise juures. Pooled otsuse tegemise juures ei viibi, nagu seda nägime Itaalias. Häälte andmine vannutatud meeste poolt on, nagu Itaaliaski -salajane. Hääled loeb sedelite järele ära eesistuja. Südaluse süüdi mõistmiseks ja süüd raskendavate asjaolude tunnustamiseks on nõuetav kvalifitseeritud enamus (8 häält 12-st).

Neljas 1914 a. seadusega tehtud muudatus säeb sisse vannutatud meeste osavõtu otsuse tegemisest karistuse määramiseks. Selleks otstarbeks vannutatud mehed oma keskest valivad lihtsa häälteenamusega kaks vannutatud meest, kes liituvad professionaal kohtunikkude kolleegiumiga, mis koosneb 3-st kohtunikust. See uuendus on väga head arvustust leidnud. Arvesse võttes, et selle seadusega Ungari vannutatud meeste kohtuniku funktsioo-

88

nid õige väikesed, või, nagu ülal öeldud, neid polegi olemas, kas ei tüüri see uuendus eelpool toodud von Katte ettepaneku poole, kus pea rõhk pannakse otsuse tegemisele ühes koos asjatundlikumate -paremat vannutatud meeste ja professionaal kohtunikkude ~~xxxxxxx~~ poolt, mis juures vannutatud meestel poleks mitte ülekaalu ühises kolleegiumis.

Järgmine uuendus näeb ette Ungarisse ületoomist seda Hispaania kohtu korda, mille järelle professionaal kolleegium kohtus võib asja otsustamist üle anda teistest vannutatud meestest koosnevale kolleegiumile sel juhtumisel, kui professionaal kohtunikud leiavad, et vannutatud mehed omas otsuses on eksinud, üks-kõik kas südaluse õigeks, või süüdimõistmise suunas. Ungaris aga on see küsimus pandud laiemalt selles mõttes, et kohus võib sarnasel juhtumisel paluda kassatsioonil kohut asja üle anda teisele kohtule uueks otsustamiseks. Pääle selle läheb Ungari süsteem Hispaania omast lahku veel selle poolest, et kassatsioonil

kohus omab siin laialdased õigused valve korras ja motiivideta ära muuta vannutatud meeste otsuse ning seda anda uueks läbivaatamiseks, neil juhustel, kui kassatsioon kohus leiab, et vannutatud mehed ekslikult on otsustanud fakti küsimused. Ka see Ungari uuendus leiab vannutatud meeste kohtu pooldajate poolt järsku hukkamõistmist. Arvatakse, et see seadus jätab vannutatud meeste kohtust järele ainult varemed.

Sellega oleks Lääne Euroopa uuendused rahva-kohtu korraldamise alal XX sajandil enam-vähem läbivaadatud.

Endine Vene-
maa.

Mis puutub endisse Venemaasse, siis on selle maa kohtu tegelased püsinud kõige üksmeelsemalt puhast tüüpi vannutatud meeste kohtu pooldajatena, on ka arusaadav. Venemaa oli kõige viimane riik Euroopas, kus absoluutne monarkia selle puhtal kujul tegelikult kuni kõige viimase ajani maksev oli, sest oli ju ka Duuma tegelikult ainult vahelduvaks mänguajaks kõikvõimsa bürokraatia ja suures enamikus ainuüksi pesuehtsast manarkistliste kalduvustega ametnikkudest koosneva

valitsuse käes. Vene inimene oli riigi
valitsemise aparaadist kaugel eemal ja
pidi ainult sõnakuulelikult kõiksugu pred-
pisaniate ja rasjasneniate järelkäima,
mitte sõnagi nende kohta ütleva. On siis
arusaadav, et juhuslikult, sel ajal, kui noor
tšaar Aleksander II, edendades oma nooreea
vabameelsust (seda tegid suur osa Vene
tšaare ikka oma nooreseas) pääses maksvu-
sele päris moodne kohtu korraldus oma vaba-
meelsete põhimõtetega ja kõikseisuslise
esituskogu - vannutatud meestega; tänu, vaba-
meelsetele kohtu tegelastele. Et see asutus
päris juhuslikult Venes maksvusele oli pää-
senud, seda näitab see asjaolu, et juba siis,
kui asutus polnud veel täiesulatuses maks-
vuselegi pääsenud, hakati antud seadust iga-
suguste rasporjascheenijate ja rasjasnee-
nijatega kitsendama ja tagasi kiskuma.
Vene inimesele, eriti suurele hulgale kesk-
kodaniku seisusele, keda harilikult "valitset
igat kanti, oli muidugi see suureks võiduks,
ja kalliks varaks, et ta nii laialdase vali-
mise õiguse alusel valitud esitajate kaudu

võis nii mõjuvalt osavõtta nii tähtsast alast nagu see on kohtumõistmine - tihti kaaskodaniku elu ja surma üle otsustamine.

Muidugi peeti sellest ainukesest võidust absoluutismi üle ja sellest tähtsast õigusest suurt lugu ja teda kaitsti iga hinna eest. Kuigi ehk vigu nähti, ei tahtud sellest just alati suurt välja teha, et selle asemele mitte saada halvemat. Sellest tulebki, et siin just suurt rõhku pandi sellele, et vannutatud meeste kohus olla absoluutselt ripumatu (vist küll valitsuse meelevallast) ja et nendes kohtutes rahva esitajad teostavad elavas rahva vaimus kohtumõistmist ja seaduse täitmist, kuna senini seaduseandlus ja ka seaduse täitmine ja ka osalt kohtumõistmine oli kõik eluvõeraste ametnikkude käes. Muidugi kaotab see kõik tõsistes parlamentaarsetes riikides ja rahva valitsustega maades oma suure teravuse, kuigi muidugi ka siin kõik need põhimõtted põhimõttena maksma jäävad. Nii siis ka tuli, et Venemaal see õigeusulik vannutatud meeste kohtu pooldamine kõikidest Euroopa riikidest kõige suurem oli.

Siiski läksid valitsuse kitsendused ja tagasi hiskumised valitsuse poolt oma soodu. Seda tehti ei mitte selle kohtu ümberkorralduse, vaid selle kohtu kompedentsist asjade ära võtmise teel. Nii võeti vannutatud meest rahvakohtu kompedentsist ära riiklised ja teonistuslised kuritöö, samuti ajakirjanduse süüteod. Sellest siis tekkisid ka 1889 a. ja 1906 a. seisusliste esindajate kohtud, mis sugused pidid olema represiivsemad vannutatud meeste kohtust. Need kohtud olid valitsuse juures suure au sees, ehkki juristide arvaniste järele need tegelikult sugugi represiivsemad polnud, kui vannutatud meeste kohtud.

Hakati kaebama ka vannutatud meeste kohtu kollegiumi dualiismi üle⁽⁺⁾, s.o. et ei ole mitte õiguse mõistmise seisukohalt kasulik kui vannutatud meeste kohtu otsus tehakse kahe eraldi istuva kollegiumi poolt.

(+ J. J. Sollertinsky - Dualism sudebnoi kolleegii. Schurnal ministerstva justitsii 1896 a. Nr. 6.

Nõutakse mõlema kolleegiumi lähendamist. Komisjon, mis moodustati Koni eesistumisel uue kohtu korralduse ja kohtupidamise seaduse eelnõu väljatöötamiseks, seadis üles rea küsimusi, millele peale, peale ägedaid sõnalahinguid, andis komisjon teatavad vastused. Muu seas oli pandud järgmised küsimused⁽⁺⁾: 1) kas on tarvis säilida vannutatud meeste kohus sarnasena, kui ta esineb maksvas seadustikus? 2) kas on tarvis alalhoida seistuste esitajate kohus praegusel kujul?

Esimese küsimuse kohta oli tehtud järgmised ettepanekud: 1) vannutatud meeste kohtu mõlemad kolleegiumid ühendada; 2) vannutatud meeste kolleegiumi sisse viia üks professionaal kohtunik juhatajana (Genfi süsteem).

Mõlemad need ettepanekud lükkas aga komisjon tagasi. Selle asemele võeti vastu rida sooviavaldusi vannutatud meeste kohtu kohta; - nagu tarbekorral vannutatud meeste koosseisu sisse viia vanemaid riigiametnikke ja ohvitseere; vannutatud meestel lubada nõupidamise tuppa kaasa võtta akte, asitõendusid ning neile lubada teatada süüdimõistmise korral-karistuslised tagajärjed;

(+) Schurnal ministerstva justitsii - 1896 a. Nr. 8.

anda vannutatud meestele õigus tarbekorral esineda ettepanekuga, et kohtu esimees pööraks keisri poole palvega otsuse tagajärgede pehmendamiseks. Tarviliseks tunnistati ka seisusliste esitajate kohtu alles jätmine, seda põhjendades sellega, et selle kohtu liikmete kõrge seltskondline seisukoht on pandiks karmi, kuid õiglasele hindamisele iga kurikavatsuse kohta kõrgema riigivõimu vastu. Kuidas aga selle karmi ja õiglase otsustamisega lugu tõesti oli, selle kohta Maksim Kovelevsky (+ kirjutab seisusliste esitajate kohtust järgmist: kui 1894 aastal kohtupalatite esimeeste koosolekul Peterburis harutati selle kohtu hüvesid, seletas üks esimees näiteks et astudes nõupidamise tuppa küsib temalt mõisnikkude peamees, et missugune on kõige väiksem karistus selles asjas, et teada, mis vastata süüküsimise otsustamisel; linna esitaja pannud

---

(+ Maksim Kovelevsky. Pohod verhnei palati protiv sudaprisjaschnöh. Vestnik Evropö 1913 a.Nr.5.

ette küsimuse, kas ei saaks mitte kaebel-
 alust õigeks mõista; kui aga vallavane-
 malt küsitud arvamist süüküsimuses -õel-
 nud see -kuidas käsite-. Asja nii olles
 olid selles kohtus ainukesed tõelised
 otsustajad - professionaal kohtunikud.
 Erilise selle komisjoni saavutusena oli -
 tarviliseks tunnistamine ellu kutsuda
 iseäraline vannutatud meeste kohus/erilise
 koosseisuga. Seda liiki kohut soovitab pro-
 ekt seisusliste esitajatega kohtu asemele.
 Erilise koosseisuga vannutatud meeste koh-
 tu moodustamiseks järjekorralisse nimekirja
 kantakse 18 isikut iga istanjärgu tarvis.
 Sellest arvust võivad pooled tagandada
 2 iga pool. Ülejäänutest, proekti § 644 näeb
 ette viie komplekt- ja ühe tagavara vannu-
 tatud mehe määramise kohtusse, loosi läbi.
 Valimisel nõutakse neilt vähemalt keskkooli
 haridust, või suuremat varanduslist tsensi.
 Need erilised vannutatud mehed proekti
 § 779 järele võtavad osa, ühes professionaal
 kohtunikkudega, nii süü- kui ka karistuse
 kindlaks määramisest, samuti ka otsuse tege-

81

misest tsiviil nõudmise rahuldamise kohta. Protsessuaal küsimused otsustavad ametkohtunikud üksi. Selles kohtus, kui ta moodustatakse ringkonna kohtu juures istuks eesistujana kas ringkonna kohtu esimees, tema abi või üks liigedest, pääle selle veel mitte vähem, kui kaks liiget - professionaal kohtunikku. Umbes samuti ka palati juures. Selle kohtu otsused oleks pidanud motiveeritama. Kõigest sellest järgneb, et see kohus pidi koosnema ühest kolleegiumist - tähendab - oleks schöffente tüüpi kohus. Seal samas aga §§ 571 ja 572 räägivad, et kohtu istangute ajal ja nende vaheajal erilise koosseisuga, kui ka üldised vannutatud mehed paigutatakse eraldi kohtust ja pääle selle antakse kohtule õigus neid jätta kohtu majasse ööbima - tähendab nende vastu pole seda usaldust, kui seisuse esitajate vastu.

Proekti järele kuuluks selle kohtu kompetentsi asjad, mis käisid senini ringkonna kohtu ja kohtupalati alla seisusliste esitajatega, väljaarvatud NS. §§ 181, 1163-1168 1199 järele.

Need erilise koosseisuga vannutatud meeste kohtud pidid saama ka Balti maadele.

See kohus, kui ka üldse eelmainit 1900a. Vene proekt ei sanud aga seaduseks.

Umbes 1908 a. ümber tõusis Venemaal, Duuma algatusel ka üles küsimus kohaliku kohtu ümberkorraldamise kohta. Oli tehtud ettepanek üle kogu riigi maksma panna kohaliku kohtuna 3 aasta peale valitava rahukohtunikuga rahukohus. Tekkisid vaieldused, mis keerlesid selle ümber: 1) kas peab see tulevane rahukohtuniku isntituut olema üksik kohtunik, või 2) anda rahukohtunikule juurde rahva esitajatena teatav arv schöffenisi, saksa Amtsrichterit taoliselt, või 3) koguni seada ka siin sisse täielik vannutatud meeste kohus. Seda küsimust arutati Peterburi juriidilise seltsi ja rahvusvahelise kriminalistide liidu vene grupi ühendatud koosolekul novembri lõpul 1909a. Peterburis, kus mitmed kõnelejad sõna võtsid rahva esitajate sissetoomise kasuks tulevasse kohalikku kohtusse. Nähtavasti vasturääkijaid ei olnudgi. Räägiti ja

vaieldi ainult selle üle, kas rahva element
sissetuua schöffenite, või vannutatud meeste
näol. Muu seas astus seal üles ka J. Hessen⁽⁺⁾
mõistes hukka schöffenite instituudi, mis
olevat kohtuniku hariduse ära sulatamine
tema kaasostujate juriidilises harimatuses."
Kas olla võimalik, et mingisuguse sarnase
ettepanekuga tuldaks mõnel teisel teaduse
alal? Koguni teine lugu olla vannutatud
meeste kohtuga - siin olla kõik loogiliselt
järjekindel - üks kolleegium otsustab süü-
küsimumuse, teine - juriidilise külje - ei
olevat vastu rääkivusi. Ühe kolleegiumi
juures (schöffenite kohtus) aga olevat nii,
et kui selles kolleegiumis otsustatakse
süüküsimumust - olla jurist-kohtuniku juuresole
ainult segav, ning vastupidi, kui tuleb aru-
tusele asja juriidiline kvalifikatsioon
segavadi õiguse mõistmist jälle kõrvalistu-
jad. Tulevad välja, et schöffenite kohtu
põhimõte sisaldavat eneses seda, mis loogi-
kas nimetatakse contradictio in adjecto.

⁽⁺⁾
J. Hessen. Ob utschestii narodnava elementa
v. mestnom sude. "Pravo" 1909a. Nr. 48.

Nendel kaalutlustel tunnistas ta schöffennite instituudi Vene kohalikus kohtus vastuvõtmatuks. Kas aga selle asemel vannutatud meeste kohus kohalikus kohtus sisse seada, seda Hessen otsekohes ei väljendanud, ning näis, nagu oleks tema ka üksik kohtunikuga kohalikus kohtu leppinud.

Nagu aga V. Nabokov⁽⁺⁾ seletab olla sel koosolekul vastuvõetud rasolutsioon, mis soovib vannutatud meeste kohut sisse seada ka kohalikus kohtus, kuigi see jury vähendatud koosseisus pidada olema (4-6 vannutatud meest) ning ainult tähtsamates, kohalikele kohtule alluva-tes asjades, ning ta otsutaks ainult süüüsimuse. Nendes asjades peaks muidugi ära apellatsioonide aste - jäävad ainult kassatsioon, On siis ka arusaadav, et Venemaal mõte tekis, mis ka krim. kohtupidamise seaduse 1909a. projekti sissevõeti, apellatsioonide aste täiesti ära kaotada. Kuigi tol korral eeltähendatud kava teostamist ei leidnud ja kohalik kohus,

---

(+v. Nabokov - K. voprossu o sude Scheffenov.
"Pravo" 1909 a. Nr. 49.

61

rahukohtu näol, nagu ta oli ette pandud, ainult mõnes kubermangus maksmata jäi, kuna suuremas osas Venemaal maksmata jäi endine kord, endiste valla jne. kohalikkude kohtutega, kuigi vähe parandatud kujul, nagu juba eelpool nägime, siiski näeme kui üksmeelselt vene õigusteadlaste pere seisus vannutatud meeste kohtu eest, suhtudes täiesti negatiivselt schöffenite kohtule, missugune vorm Lääne Euroopas tol ajal ühes või teises variatsioonis just levima hakkas.

Siiski võime konstateerida, et Venemaal mitmes kohas kohalises kohtuna töötasid just schöffeni tüübilised kohtud.

Need olid esiteks praeguse Poola maaalal tegutsenud ja praegu veel tegutsevad gmini kohtud, milledest eelpool juba juttu oli. Gmini kohtud olid kohalikud kohtud. Nende kompetentsi oli vahepealne valla-kohtu ja rahukohtuniku kompetentsile. Gmini kohtud on tekkinud endiste kohalikkude patrimoniaal kohtute ümberkorraldamise teel 1860 ja 1864 aastatel. Siin on veel segatud

administratiiv ja kohtu võimu funktsioonid, sest harilikult oli gmini kohtuniku, kohtu esimehe amet ühendatud gmini voit'i ametiga, mis oli puht administratiiv amet. Selle olukorra parandus 19. veebruari 1875 a. seadus, mis lahutas gmini kohtuniku kohused administratiiv kohtustest.

Gmini kohtunikud - tähendab selle kohtu esimees, valitakse gminide täiskogude poolt 3 aastaks selleks gminide poolt kokkuseatud nimekirjadest. Nimekirja võetakse üles isikud kes vähemalt 25 a. vanad, on gmini täisõiguslised liikmed, vastavad varandusliselt teatavatele tingimustele, on lõpetanud mingisuguse õpeasutuse või 3 aastat teeninud sarnastel kohtadel, kus võisid omada kohtumõistmise kogemusi. Gmini kohtunikule valitakse 3 aastistajat laevnikku, nende laevnikkude valimise tingimised on sarnased Gmini kohtuniku valimise tingimistele, kuid hariduse tsensist nõutakse neilt ainult kirjaoskust. Gmini kohtunikud kinnitati ametisse kohtuministri poolt aga laevnikud kubernerite poolt, samuti ka

...nende asetäitjad.

Gmini kohtunik ei või üks, laevniku-
...tingisugust kohtu tegevust toimida.

Nad otsustavad kõik küsimused, nii prot-
...sessuaal, kui ka teised küsimused, koos.

Gmini kohtu otsuste peale võib kaebtust
...korras rahukogule,
...millede istangutest gmini kohtunikud võ-
...tavad osa selle liikmetena.

Teiseks schöffenite tüübiliseks koha-
...kudeks kohtuteks, Vene endiaes keisri-
...riigis olid Soomes tegutsevad juba eelpool
...mainitud herrati kohtud, või maakonna kohtud
...nende tegevuspiirkond oli maakond.

See kohus koosnes professionaal kohtuni-
...kust, kui esimehest (heratshövding) ja 5-12
...kaasistujast (nimesmies).

Heratshövding nimetati ametisse õigus-
...teadlaste hulgast Soome senati poolt mää-
...ramata aja peale.

Nimesmiehet aga nimetati oma kohtadele
...herati kohtu poolt 3 aasta peale ka kandi-
...taatide hulgast, missugused valitud sea-
...duses ettenähtud korras kogukondade

täiskogude poolt kohalikkudest elanikkudest, kes vähemalt, 25 aastat vanad ja kellel kogukonnas aktiivne ja passiivne valimise õigus.

Kohtuistungul, enne otsuse tegemisele asumist peab heratshövding nimesmiestele ära seletama asja kohta käivad seadused, olemas olevate tõenduste tähtsuse ja seaduse rakendamise käesoleva asja kohta.

Kui kõik nimesmiehed on teisel arvamusel, kui heratshövding, siis otsustatakse asi nimesmieste arvamise järele, kui aga mõned nimesmehed pooldavad heratshövdingi arvamist, siis pääseb viimase arvamine võidule.

Veel oli üks kohus endisel Venemaal, millest ka juba eel juttu oli, mis oma koosseisu poolest oli schöffente kohtu tüüpi. See kohus on sõjaringkonna kohus, missugune tegutseb ka meil Bestis samal alusel ja samas koosseisus, kui endises Venes.

Tuleb alguses peale tähendada, et Vene sõjaringkonna kohus oli üks parematest kohtutest sarnaste keskel, kui tegutsebid Lääne Euroopas. Kuna selle kohtu organisatsioon pea kõikides

riikides peajoontes ühesugune, erines
Vene kohus teistest paremini sellega,
et siin kohtu koosseisu, selle eesistujana
kuulus sõja-juriidilise haridusega kohtunila
mida teistes riikides ei olnud, kuna mujal
juba sõja-juriidilised õpeasutusedki puudu-
sid. Ainult 21. veebruaril 1928 a. korraldab
Prantsusmaa oma sõjakohtu ümber selles mõt-
tes, et rahu ajal kohtusse sisse toodakse
ka juriidiline element - eesistuja näol
umbes endise Vene eeskujul. Teised liikmed
aga on Prantsusmaal kõikide sõjaväe kihtide
esitajad (rahva esitajad) nii vanematest ja
noorematest ohvitseridest, kui ka allohvit-
seridest.

Venemaal rahu ajal ja ka sõja ajal kuni
1917 a. sõjakohtust sõdurite esitaja, nagu
Prantsusmaal, osa ei võtnud. Kuid 1917 a.
Kerenski seaduse järele olid siin sisse-
seatud täielikud vannutatud meeste tüüpi
sõjakohtud, kust sõjaväe esitajatena kõik
sõjaväe kihid proportsionaalselt pidid
osa võtma - (muidugi siis sõdurite suure
ülekaaluga) kuid see kohus tegevusse

astuda ei saanud, Vene ajutise valitsuse kukkumise tõttu. Kahjuks ei läinud minul korda seda seadust kusagiltki poolt ülesleida, mispärast seda ka täpsemalt valgustada ei saa. Kui hästi seesugune kohus sõjaväe distsipliini peale oleks mõjunud, ja veel sõja ajal, on küll küsitav, kuid igatahes sarnane äärmine kavatsus on Venes siiski tõsiselt päevakorral olnud.

Harilikul ajal Venes ja ka meil Restis töötav sõjaringkonna kohus on oma iseloomult schöffenite kohus, kuna siin, nagu ülal tähendatud, eesistujaks on elukutseline ametkohtunik ja ajutised liikmed on sõjaväe (rahva) esindajad - schöffenid, või nagu gmini kohtus - laevnik, või soome herati kohtus nimesmies. Nii moodustab sõjaringkonna kohtu ajutiste liikmete instituut rahva osavõtu vormi kohtumõistmisest sõjakohtus. Nagu kohtu asutamise seaduse §§ 81-109 järgi vannutatud meeste nimetamine sündis üldiste nimekirjade järgi, kuhu sissekanti kõik selleks õigustatud ja teatud tsensusesele vastavad kodanikud,

samuti ka S.Kp.S. §§ 32-33 põhjal sünnib
 ajutiste liikete nimetamine ka üldiste
 nimekirjade järgi, kuhu sissekantud peavad
 olema kõik sõjaväelased, kes vastavad seadus-
 lisele tsensusele, mis ettenähtud S.Kp.S. §§
 29 ja 30. Et, edasi, S.Kp.S. § 31 räägib määra-
 misest sõjaringkonna ülema korraldusel, siis
 tähendab see siin ainult seda, mis on kohtu
 asutamise seaduses § 107 ettenähtud vande-
 kohtunikkude kohtu istang perioodidesse mää-
 ramise nime all. Sest seal, samuti ka siin
 sõjaringkonna ülem ei toimi mitte oma ära-
 nägemise järele, vaid S.Kp.S. § 33 põhjal, nime-
 kirja järjekorras, mida muuta võib ainult
 sõjaväeline orukord - teenistuse huvid.

Nii vastavad sõjaringkonna kohtu ajutised
 liikmed täiesti rahva kohtuniku (schöffeni)
 liigile, ja et sõjaringkonna kohus meil
 Eesti end. Vene seaduse alusel tegutseb, siis
 oleks see ka ainukene rahva osavõtu vormiks
 kohtumõistmisest, mis meil Eestis praegu maksa
 Rahva kohtu iseleomu sõjaringkonna kohtus
 tunnistas ka see asjaolu, et selle otsused

ei vaja motiveerimist, ega käi ka apellatsioonini korras ümberotsustamise alla, vaid nende suhtes on lubatav ainult kassatsioon.

Sellega võiksime lõpetada rahva osavõtu arenemise ja seisukorra vaatlemise endisel Venemaal XX sajandil.

Nõukogude
Vene.

Mis puutub N.Venesse, siis siin üldse ei tunnustata haritud õigusteadlast. Kohtutegelane võib olla iga inimene, tema hariduse tasapinna peale vaatamata, kellel on selleks soovi. Kuid teatavad tingimused on siiski üles seatud kuigi need on puht kommunistlised. Need tingimused on, kõige esite, et iga kohtu alal tegutseja peab olema pesueht kommunist, kes on vähemalt 2 aastat kommunistlises asutuses juhataval kohal tegevuses olnud või jälle vähemalt 3 aastat kommunistlises kohtutegevuses olnud. Siit nähtub, et N.Venes tegutseb puhtamal kujul klassi kohus; pääle selle nõutakse muidugi ka N.Vene kodakondsust, ning õigust seal valida ning valitud saada.

N.Venes töötavad järgmised kriminaal kohtud: 1) Rahva kohtud, 2) Kubermangu kohtud ja

3) Kõrgem kohus. Pääle selle sõja-tribunaali

Kõik eeltähendatud kohtud on kolleegiaal kohtud, ainult Rahva kohtunik võib mõned väiksemad asjad lahendada üksinda - käskotsuste teel. Muidu koosneb Rahva kohus eesistujast kes nimetatakse ülaltähendatud tingimustele ja kahest kaasistujast, kes valitakse vastavate nimekirjade järele vabrikute komiteede ja sarnaste asutuste poolt.

Nii oleks N.Vene Rahva kohus schöffenite tüüpi klassi kohus.

Kõik teised kohtud N.Venes on elukutselised kolleegiaal kohtud.

Eestis.

Eestis puudub seni, peale ülaltähendatud Sõjaringkonna kohtu, rahva osavõtt kohtumöistmise alal. Kuid põhiseaduse § 73 põhjal peavad Eestis, seaduses ettenähtud süüteo liigid otsustatama vannutatud meeste kohtus, s.o. põhiseadus näeb ette rahva osavõtu sisseseadmise kohtumöistmisest, mis aga senini teostamata, kuid mis varem või hiljem, sel või teisel kujul sisseseatud

peab saama. Peab aga tähendada, et meie põhi-
seadus on kokkuseatud suure Vene kohtu korral-
duse ja Vene ideoloogia mõju all, kus kõigest
peast peasemise abinõuna kohtu alal nähti
vannutatud meeste kohtu sisseseadmist, mida
kujukalt väljendas Odessas kõnetpidades vene
jurist F. Seliger⁽⁺⁾, et väljaspool vannutatud
meeste kohtu ei ole õigeksmõistmist. Muidugi
on see kõik liialdus ja vannutatud meeste
kohtul on ka väga palju ja õige põhjalikke
vigu, mida ka eelpool juba nägime, nii et tu-
leks põhjalikult järele kaaluda, kas sissesea-
da see klassiline vannutatud meeste kohus, või
kas pole mitte mõnda teist rahva osavõtu
vormi kriminaal kohtu mõistmise alal, mis
ehk parem vannutatud meeste kohtu vormist ja
mis ehk meile, meie rahva iseloomule ning
meie eludele rohkem kohasem eelmainit vormist.
Eelpool meie nägime mitmesuguseid mooduseid
ka vannutatud meeste kohtu liigist, nagu
Saksa, Bulgaria, Tessini, osalt ka Ungari j. t.

(+ F. Seliger - Sud prisjaschnõh v svjasi s voprosom
o juridicheskoj vmenjamosti. Schurnal
ministerstva justitsii 1904 a. Nr. 3.

millele pahemusi ja paremusi meile ülevõtmise mõttes tuleks tõsiselt kaaluda.

Jga kohus ja üldse iga asutus riigi valitsemise aparaadis on kõige parem siis, kui ta on rahva iseloomust ja vajadustest ajalooliselt väljaarenenud, ehk on rahva ajalugu selle vormiga kauemat aega seotud olnud. Meil Eestis pole ka vannutatud meeste kohtu vormi millaski olnud, ta on meile täitsa uus, sellepärast peame selle sissetoomisel temavastu suhtuma õige kriitiliselt ja ettevaatlikult. Kunstlikult võeras taim istutada täiesti võerasse pinda ainult sellel alusel et muial ta kasvab, et mõnel teisel maal sellega on olnud edu, ei põhjusta veel seda, et ta ka meil see kõige kohasem ja parem oleks siseseadmiseks. Võib teostuda just antropoloogide etteheide, et see kohus on eksootiline taim, mis ei kasva igas mullas. Mis on Inglismaal väga hea, olles seal välja võrsunud ajaloo kasvatusel, see ei pruugi seda sama olla veel meil. Just sama laadilist mõttekäiku näeme ka Lääne Euroopas, Saksas, Austrias ja mujal, kus otsitakse midagi paremat, kohasemat

oma rahva iseloomule ja - mis ka leitakse. Minu arvates on meie ajaleole rohkem lähem vast schöffenite tüübiline rahva osavõtt kohtumõistmise alalt - see tüüp vastab rohkem meil juba juuri ajanud valla ja eriti just Ülem talurahva kohtu instituudile, sellepärast oleks kohasem just midagi selle sarnast meil sisseseada, kas või von Kätte variatsioonis. Schöffenite tüübile üleminekut on märgata ka mujal Euroopa riikides viimasel ajal - ning pole kuulda, et see neile midagi paha kaasa oleks teanud. See juures võiks ju talle alles jätta ka vannutatud meeste kohtu nimetus, nagu seda põhiseadus nõuab ja nagu on talitanud ka Saksamaa.

Päälegi oleks selle tüübi juures kohtumõistmine palju kiirem, kui vannutatud meeste kohtu juures, mis pole sugugi tähtsuseta, sest kui näiteks Vene omal ajal hakkas otsima kohtu uuendust, siis oli esimene nõudmine, et oleks kohus kiire (süd skorõi) - see on ka praegugi jäänud üheks peamiseks nõudeks kohtu vastu.

Siis peab veel tähendama, et schöffenite

16

tüüpi rahva osavõtte vorm rahvale ka odavam
tuleb, kui seda vannutatud meeste kohus, mis
meile, kui väiksele riigile on iseäranis
tähtis.

Teiste vannutatud meeste kohtule plussiks
pandavate omaduste kohta võiks öelda nii
palju, et Eestis, olles rahvariik, kus sama põhi-
seaduse järele, terve riigivõim on rahva käes,
rahvas oma esitajate kaudu võib alati kontrol-
lida igat riigivõimu ja elu avaldust ja anda
vastavaid seadusi, kui elu seda peaks nõudma,
kui nad elule võeraks kipuvad jääma.

Sellepärast pole ka tingimata vajadust, et
ka kohtule, vannutatud meeste kaudu seaduste
korrigeerimise funktsioon peale pandaks. Päälegi
on suurem hulk meie kohtunikke ise pärit
just enamiku rahva keskest ja on läbi imbu-
nud rahva vajadustega, mis ka suure hulga van-
nutatud meeste elamasolu nii tarvilikuks ei
tee.

Mis puutub aga vannutatud meeste kohtu
riippumatusse, siis just eeltoodud asjaolud
näitavad, et ka sellel alal meil kohut ei
ähvarda - ei saagi ähvardada mingisugune

tösiine hädaoht.

Meie tiheda kontrolli juures, mida kohtute suhtes meie valitsemise kord ja meie olud teostavad, oleks igasugune mõjuavaldus kohtu peale vist võimata. Nii kaotaks ka need vanutatud meeste kohtu hüved meie oludes, suurema osa oma tähendusest, ning meil jääks meie kohtu korraldamise alal vabamad käed.

ALLIKAD:

1. S.V. Beljatskin. Sud prisjaschnöh po delam petschaati
Pravo 1907 g. N. 12.
2. Bolschaja entsiklobeedia. r. V. ja teised.
3. Entsiklobeedia. Brokhaus ja Efron. 1901a. r. 63 ja teis.
4. Enriko Ferri. Ugoelvnaja setsioleogia.
5. I. J. Feinitsky. Kúrs ugoelvnage sudopreisvedstva.
1912. S. Peterburg.
6. I. J. Feinitsky. Pravosoznanie russkago suda prisjaschnöh Sch. M. J. 1896. Nr. 10.
7. R. v. Freymann. Rechtsprechung in Sovjetrussland. Ri-
gasche Zeitschrift für Rechtswissen-
schaft. 1926/27. H. 3.
8. Gerichtsverfassungsgesetz und Strafproceßordnung
herausgegeben von Frv. Bumke. Berlin 1927.
9. S. K. Gogel. Po povedu proekta sudebnoi reformö
~~xxxx~~ 1900 g. Referaat.
10. " Korennöe osobennosti suda prisjaschnöh
v raslitschnöh fevropeskikh gosudarstvan
Kogust - Voprosö ugoelov. prava protsessä
i türmovedenie.
11. " Deklad meschdanarednomu türemnömu kong-

- " ressu v. Budapeschte v. 1905 g.
 Samast kogust.
12. " Sud prissjaschnöh i ekspertiiisa
 v. Rossii. Samast kogust.
13. " Sudebnöe ustavö 1864 g. Snatschenie
 ih, v istorii kultuurö.
14. " Proekt reformö ugol. protsessa v. German
 Vopressö ugol. prava, protsessa i türme-
 vedenia. S. Peterburg 1906 g.
15. J. V. Hessen. Ob. utschastii naradnago elementa v
 mestnom sude. Pravo. 1909 g. Nr. 48.
16. M. P. Kovalenkov. Osnevö sovetskago ugol. sudoprois-
 vodstva. Leningrad 1925g.
17. M. Kovalevsky. Pohed verhnei palatö protiv suda
 prisjaschnöh. Vestnik Evropö 1913. Nr. 5
18. P. J. Ljublinsky. Angliskii zakon 1907 g. ob ugol.
 apelljatsii. Sch. M. J. 1909 g. Nr. 1.
19. " Vvedenie apelljatsii po ugol. delam
 v. Anglii. Samas. ~~xxxx~~
20. " Novöi italjanskii ustav ugol. sude-
 proisvodstva. Sch. M. J. 1913 g. N. 4, 5 i
21. " K. reforme ugol. protsessa v. Germanii.
 Pravo 1909 g. Nr. Nr. 46 i. 47.
22. M. A. Losina-Losinsky. Reforma suda prisjaschnöh. Sch.
 M. J. 1896 g. Nr. 8.

23. Mittermaier. Der Gesetzgebung und Rechtsübung über
Strafverfahren nach ihren neusten Fort-
bildung dargestellt und geprüft J. 1857.
24. V. Nabokov. Vopros o sude prisjaschnöh v novejschei
nemetskoj literatuure. Pravo 1907 g.
Nr. Nr. 40, 41 i 42.
25. " K. spor o sude scheffenof. Pravo 1909 g. Nr. 49.
26. V. Nevikov. Apellatsionnaja instantsia dla sudov s.
pris. sased. v Anglii. Pravo 1908 g. Nr. 44.
27. " Sud prisjaschnöh po germanskemu proektu
1905 g. Pravo 1907 g. Nr. 13.
28. P. P. Pustogarslev. Russkoe ugolovno-sudebnoe pravo
Jurjev 1914 g.
29. " Utschastie narodnöh sudei v otpravlenii
ug. pravo sudia. Jurjev 1911 g.
30. Rabota komissii 1894-1899 g. Sch. M. J. 1896 g. Nr. 8.
31. J. Sakrevsky. O nastojaschtschem i buduschtschem
suda prisjaschnöh.
32. Schröder. Koblenz. Zur Auswahl des Schöffen u Geschwo-
renen. Deutsche jur. Zeit. 1928 J. H. 6.
33. Gr. Schtilmann. Vopros o sude prisjaschnöh v Germanii.
Vestnik Evropö 1911 g. kniga I.
34. J. G. Schtscheglovitev. Növöja popötki ismenit postanovkü
prisjaschnago suda v zapadnoj Evropö
Sch. M. J. 1914 g. Nr. 7.

- 16
35. J.G. Schtscheglovitov. Sud prisjaschnöh prideistvii novago ugolevnago uloschenia.
Pravo 1902 g.Nr.Nr.12 i 13.
36. " K. sorokaletija sudebnöh ustavov.
Vestnik prava 1904 g.Nr.9.
37. Schwurgerichte und schöffengerichte -heraus gegeben v. Mittermaier und Liepmann.
38. P.N. Seliger. Sud prisjaschnöh v svjasi s voprosom o juriditscheskoj vmenjaemosti.
Doklad.
39. J.J. Sollertinsky. Dualism sudebnoi kolleegii, Sch. M. J. 1896 g.Nr. 6.
40. N.P. Serotschinsky. Jspravlenie sudebnöh ustavov.
Vestnik pravo 1904 g.Nr.9.
41. S.N. Tregubov. O postanovke voprosov na sude prisjaschnom. Sch. M. J. 1896 g.Nr. 4.
42. " Sostavlenie spisikov prisjaschnöh sasedateli. Vestnik prava 1904 g.Nr. 10.
43. M.P. Tschubinsky -Sovremennaja berba vsgljadov sa i protiv suda prisjaschnöh i reformatorskia popötki v. etoi oblasti.
44. " O sude prisjaschnöh. Vestnik Evropö 1913 g.Nr. 5.
45. "Vaba Maa" 3.III.28 ja 5.X.28.

46. A.K.Vulfert. Postanovka voprosov prisjaschnöm
pri vosbuschdenii somnena o vmenenii.
Sch.M.J.1896 g.Nr.10.
47. " Proekt vvedenia suda prisjaschnöh
v Vengrii. Sch.M.J.1896 g.Nr.Nr.4 i 10.